

ANALIZA GOSPODARSKO-EKONOMSKOG RAZVOJA REPUBLIKE ČILE

Hasan, Danijel

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:442788>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
POSLOVNO UPRAVLJANJE

Danijel Hasan

**ANALIZA GOSPODARSKO EKONOMSKOG
RAZVOJA REPUBLIKE ČILE**

DIPLOMSKI RAD

Karlovac, 2021.

Danijel Hasan

**ANALIZA GOSPODARSKO EKONOMSKOG RAZVOJA
REPUBLIKE ČILE**

DIPLOMSKI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Specijalistički diplomski stručni studij

Poslovno upravljanje

Kolegij: Globalna ekonomija i održivi razvoj

Mentor: dr. sc. Branko Wasserbauer, prof. v. š.

Broj indeksa autora: 0619415015

Karlovac, lipanj 2021.

SAŽETAK

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada jest analiza ekonomskog razvoja Čilea. Osnovni cilj diplomskog rada je analiza ekonomskih pokazatelja kako bi se ustanovilo trenutno stanje i tendencije u gospodarstvu, kao i njegov povijesni tijek razvoja. Glavni izvori podataka koji su doprinijeli ostvarenju cilja odnose se na knjige i članke koji analiziraju ekonomsku povijest. Također, korišteni su statistički podaci Svjetske banke i OECD-a, temeljem kojih je provedena i analiza ekonomskih varijabli.

Cilj ovog diplomskog rada je ukazati na stanje u gospodarstvu u Republici Čile od 2016. godine kao i predvidjeti smjer gospodarskog razvoja do 2022. godine na temelju predviđenih makroekonomskih pokazatelja. Na temelju provedene analize ukazuje se na čimbenike koji bitno utječu na razvoj gospodarstva Republike Čile i njegove glavne karakteristike.

KLJUČNE RIJEČI: *Čile, makroekonomski pokazatelji, gospodarski razvoj*

ABSTRACT

The subject of research of this thesis is the analysis of the economic development of Chile. The main goal of the thesis is the analysis of economic indicators which were the base of establishing the current state and trends in the economy, as well as its historical course of development. The main sources of data that have contributed to the achievement of the objectives relate to books and articles that analyze economic history. Also, statistical data from the World Bank and the OECD were used, on the basis of which the analysis of economic variables was conducted.

The aim of this thesis is to indicate the state of the economy in the Republic of Chile from 2016 as well as to predict the direction of economic development until 2022 based on projected macroeconomic indicators. Based on the conducted analyzes, the factors that significantly influence the development of the economy of the Republic of Chile and its main characteristics are pointed out.

KEY WORDS: *Chile, macroeconomic indicators, Chilean miracle, economic development*

SADRŽAJ:

SAŽETAK.....	I
ABSTRACT	II
1. UVOD	1
1.1 Predmet i cilj rada.....	1
1.2 Metode i izvori istraživanja	1
1.3 Struktura rada	1
2. ČILE.....	3
2.1 Prirodna obilježja.....	3
2.2 Povijest	5
2.3 Stanovništvo	7
2.4 Promet.....	10
2.5 Politički sustav.....	10
3. GOSPODARSKA ANALIZA REPUBLIKE ČILE.....	11
3.1 Najznačajniji industrijski sektori.....	11
3.2 Struktura gospodarstva	12
3.3 Povijest ekonomskog razvoja Republike Čile.....	13
3.3.1 Uspon i krah nacionalnog razvoja.....	13
3.3.2 Program reformi “Revolucija u slobodi”	16
3.3.3 Demokratska tranzicija ka socijalizmu	19
3.3.4 Neoliberalni eksperiment vojne diktature	22
3.3.5 Nova makroekonomska politika	24
3.3.6 Povratak demokratskih procesa i moderna povijest.....	27
3.4 Osnovni makroekonomski pokazatelji	28
3.4.1 Stopa nezaposlenosti.....	28
3.4.2 Bruto domaći proizvod	29
3.4.3 Investicije.....	30
3.4.4 Bruto domaća štednja.....	31
3.4.5 Inflacija	31
3.4.6 Vanjskotrgovinska razmjena.....	32
4. ANALIZA GOSPODARSTVA REPUBLIKE ČILE 2005-2019. GODINE.....	33
4.1 Pokazatelji rasta bruto domaćeg proizvoda	33
4.2 Pokazatelji tržišta rada.....	37
4.3 Pokazatelji ekonomske stabilnosti.....	38

4.4 Pokazatelji vanjskotrgovinske razmjene	39
4.5 Pokazatelji jednakosti distribucije dohotka	42
5. ZAKLJUČAK	43
POPIS LITERATURE	44
POPIS GRAFOVA.....	45

1. UVOD

Tema ovog rada je analiza rastućeg gospodarstva Republike Čile. Republika Čile je južnoamerička država koja je ujedno i jedno od najpoželjnijih investicijskih destinacija na tom području. Za potrebe navedene gospodarske analize obrađeni su makroekonomski pokazatelji poput bruto domaće proizvoda, bruto domaćeg proizvoda po stanovniku, stope nezaposlenosti te stope inflacije.

U proteklim razdobljima na gospodarstvo Republike Čile izravan utjecaj imali su i izazovi svjetske ekonomske krize. Navedeni utjecaj analiziran je kroz kretanje u makroekonomskim pokazateljima, te posljedice na opće stanje u državi.

1.1 Predmet i cilj rada

Cilj rada je istražiti osnovna obilježja Republike Čile koja su značajna za njen gospodarski razvoj. U radu je dan pregled povijesnog razvoja države, te njenih općih značajki. Središnje mjesto istraživanja čine političko, socijalno i ekonomsko okruženje, te njihov utjecaj na gospodarstvo.

1.2 Metode i izvori istraživanja

Izvore istraživanja čine stručna literatura i internetske stranice, te statistički podatci o gospodarstvu Republike Čile. U istraživanju su korištene metoda analize i sinteze, induktivna metoda, metoda deskripcije, statistička metoda te metoda komparacije. Podatci su prikupljeni iz sekundarnih izvora.

1.3 Struktura rada

Rad se sastoji od šest poglavlja. Uvodni dio pojašnjava predmet i cilj istraživanja, korištene metode istraživanja te strukturu rada. Nakon uvodnog dijela istražuju se osnovna obilježja Republike Čile značajna za njezino gospodarstvo - geostrateški položaj, prirodna obilježja,

povijest, promet i politički sustav. Slijedeće poglavlje donosi analizu gospodarstva Republike Čile kroz analizu makroekonomskih pokazatelja.

Četvrto poglavlje obrađuje razvojnu politiku Republike Čile. Zaključak donosi sintezu cjelokupnog istraživanja i zaključuje temu.

2. ČILE

Čile je južnoamerička država koja je zbog svoje gospodarske politike posljednjih godina postala jedna od najpoželjnijih investicijskih destinacija od svih zemalja Južne Amerike. Čile je jedan od najvećih izvoznika bakra u svijetu, peti izvoznik vina na svjetskom tržištu, u regiji ima jednu od jače razvijenih drvni industrija, a između ostalog velik je izvoznik ribe, voća i drugih prehrambenih proizvoda. Osim toga posjeduje i četvrtinu svih svjetskih zaliha litija, za kojima je velika potražnja na svjetskom tržištu.

Čile je također prva država Južne Amerike koja je primljena u Organizaciju za ekonomsku suradnju i razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD*), u svibnju 2010. godine, s najvećim BDP-om po glavi stanovnika i najvećim tržišnim rejtingom u Južnoj Americi. Gospodarska politika Vlade Čilea promiče rast stranih investicija i održivi dugoročni razvoj svojih industrijskih sektora, koji ujedno čine i okosnicu gospodarstva.

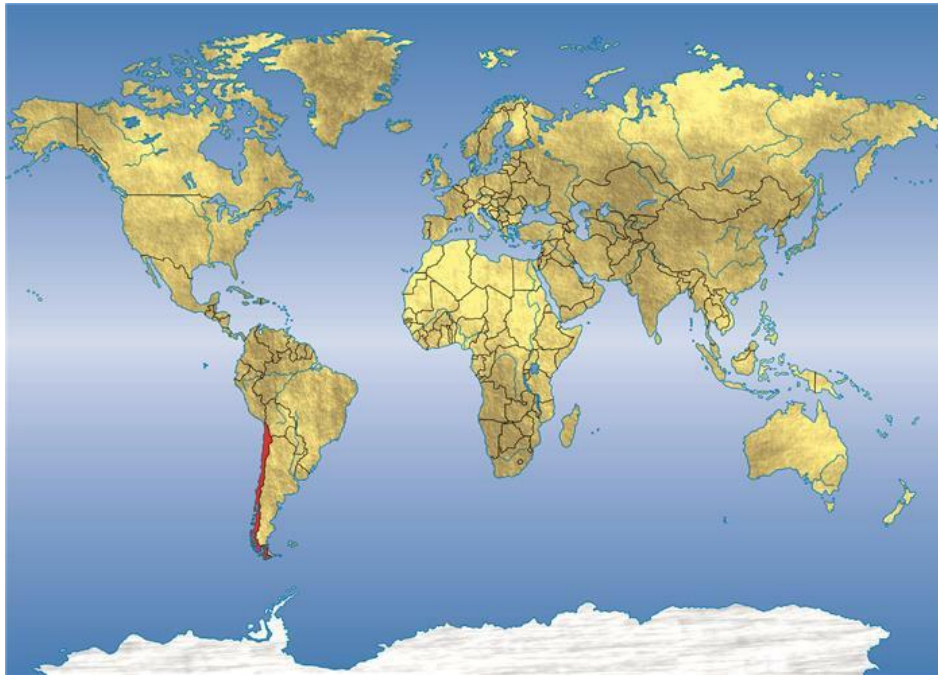
2.1 Prirodna obilježja

Republika Čile je južnoamerička država smještena na zapadnoj obali kontinenta između planinskog lanca Andi i Tihoga oceana. Ima specifičan teritorij koji se sa sjevera na jug proteže oko 4500 km, a u najširem je dijelu širok samo 350 km. Na sjeveru graniči s Peruom, na sjeveroistoku s Bolivijom, na istoku s Argentinom, a na jugu izlazi na Drakeov prolaz¹. Čileu također pripadaju pacifički otoci Juan Fernández, Salas y Gómez, Desventuradas i Uskršnji otok. Čile polaže teritorijalno pravo na 1 250 000 km² Antarktike, iako su ta prava suspendirana Antarktičkim ugovorom.

Geografski položaj Republike Čile prikazan je na Slici 1.

¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13389>

Slika 1. Geografski položaj Republike Čile

Izvor: Proleksis enciklopedija (2019) Čile. Dostupno na: <https://proleksis.lzmk.hr/16520/>

Čile zauzima uzak pojas (90 do 445 km) tihooceanske obale u približnoj duljini od 4300 km. Morfološki se sastoji od triju različitih, međusobno paralelnih pojaseva meridionalnog smjera pružanja. Istočni pojas stvaraju Ande (*Cordillera de los Andes*), središnji pojas velika dugodolina (*Valle longitudinal* ili *Valle central*; *Depresión intermedia*), a zapadni Primorsko gorje (*Cordillera de la Costa*). Sjeverni dio čileanskih Anda odlikuje se najvišim vulkanskim vrhuncima ispod kojih su visoki ravnjaci s mnogobrojnim slanim kotlinama. U središnjem i južnome dijelu čileanskih Anda znatna je vulkanska i seizmička aktivnost (česti razorni potresi)². Prema krajnjem jugu Ande se snižavaju, disecirane su ledenjačkim dolinama koje se nastavljaju u duboko usječene fjordove i morske prolaze. Primorsko gorje (do 3114 m nadmorske visine), raščlanjeno dubokim riječnim dolinama, prostire se od Arice na sjeveru do Puerto Montta na jugu. Vrlo se strmo spušta prema Tihom oceanu, a prema jugu lanci Primorskoga gorja poniru pod razinu mora tvoreći otočje Chonos, otok Chiloé i mnoštvo manjih otočića.

² <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13389>

Između Anda i Primorskoga gorja pruža se oko 900 km duga i 90 km široka tektonska dolina ispunjena riječnim i fluvio-glacijalnim nanosima; južni dio potopljen je u zaljevu Corcovadu, pa se kao morski prolaz nastavlja između otočja i kopna. Dio doline između Valparaísa i Puerto Montta gospodarska je i populacijska jezgra Čilea.

Sjeverni Čile ima polupustinjsku i pustinjsku klimu, koja ovisi o stalno visokom barometarskome tlaku iznad Tihog oceana i hladnoj Čileanskoj morskoj struji. Središnji Čile (pretežno Čileanska dolina) ima suptropsku klimu (mediteranski tip), južni hladnu i vlažnu oceansku, visoke Ande snježnoplaninsku, a Ognjena Zemlja na krajnjem jugu vlažnu subpolarnu klimu. Temperatura i zimi (srpanj) i ljeti (siječanj) opada idući od sjevera prema jugu.

2.2 Povijest

Do dolaska Europljana Čile su nastanjivali većim dijelom nomadski indijanski Araukanci. Prvi Europljani na područje Čilea stigli su 1535. godine, sa prvom ekspedicijom nakon osvajanja carstva Inka u Peruu³. Španjolska vlast sve do kraja XVIII. st. nije sezala južnije od rijeke Bío-Bío, gdje su Araukanci dugo i uspješno branili samostalnost. Glavne gospodarske grane postale su poljoprivreda i trgovina s rudarskim središtima Perua⁴. Čile je dugo živio odvojeno, pod upravom španjolskih potkraljeva iz Perua, koji su strogo ograničavali trgovačke veze s drugim zemljama, osim sa Španjolskom.

Borba za neovisnost latinskoameričkih kolonija, pomognuta Napoleonovim uspjehom u Španjolskoj, zahvatila je i Čile. Španjolska vlast srušena je ustankom u Santiagu 1810., a 1811. Nacionalni kongres proglašava neovisnost. Španjolske trupe ponovo su okupirale Čile 1813. godine no uz pomoć argentinske vojske 1817. godine Španjolci su poraženi i 1818. godine proglašena je Republika Čile⁵. Tridesetih godina 19. stoljeća Čile dobiva centralistički ustav (1833) i uspješno brani svoju neovisnost u ratu s bolivijskim diktatorom A. Santa Cruzom (1836–39). Sredinom XIX. st., uz sudjelovanje britanskoga kapitala, razvilo se rudarstvo (salitra) i industrija.

³ Polić Bobić, M.: Rađanje hispanoameričkog svijeta, Naklada Ljevak, Zagreb, 2007, str. 31.

⁴ Ibid

⁵ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Čile#Povijest>

Zemljom je do 1861. vladala zemljoposjednička oligarhija, nakon čega na vlast dolaze liberali. Zemlja je doživjela gospodarski uzlet, najviše zahvaljujući novim tržištima za agrarne proizvode (Australija). Godine 1865–66. Čile je, kao saveznik Perua, ratovao protiv Španjolske, a u Pacifičkom ratu (1879–83) pobijedio je Peru i Boliviju i zauzeo rudnike bakra, a posebice bogata nalazišta salitre, koja postaje glavni čileanski proizvod⁶. Potkraj XIX. st. na području Čile bio je dominantan britanski kapital, nakon čega slijedi sve veći prodor američkoga kapitala.

Početak XX. st. karakterizira razvoj gradova i nastanak novih društvenih slojeva što rezultira i pojavom političkih stranaka (radikala, socijalista, demokršćana). U I. svjetskom ratu Čile je ostao neutralan, no gospodarstvo je teško pogođeno tadašnjom svjetskom privrednom krizom. Ustankom u lipnju 1932. Godine proglašena je Socijalistička Republika, osnovana su radnička i seljačka vijeća. Iako se gospodarska situacija popravila, socijalne suprotnosti nisu se smanjile, pa su na vlast došle stranke ljevice (1938–52)⁷.

Razdoblje pred II. svjetski rat karakterizira vladavina udruženih snaga Narodne fronte; vlade koja je reformama pokušala poboljšati stanje radnika. Čile je 1945. objavio rat Njemačkoj i Japanu, ali nije sudjelovao u operacijama. Nakon II. svjetskog rata provodila se proamerička politika; komunistička partija zabranjena je 1947., prekinuti su odnosi sa SSSR-om, a 1956. potpisan je sporazum o vojnoj suradnji sa SAD-om.

Radikalne društvene promjene provodio je predsjednik S. Allende Gossens, kandidat lijevih stranaka i pobjednik na izborima u rujnu 1970. Tijekom 1971–72. njegova vlada nacionalizirala je banke, rudnike i neke industrijske grane (dijelom u posjedu stranih vlasnika, uglavnom iz SAD-a), provodila agrarnu reformu i eksproprijaciju velikih zemljoposjeda te uspostavljala diplomatske odnose s nizom komunističkih zemalja.⁸ Pobijedio je na parlamentarnim izborima u ožujku 1973., ali je srušen vojnim udarom, uz pomoć SAD-a. General A. Pinochet Ugarte uspostavio je diktaturu; provodio je liberalizaciju privrede koja je privlačila strane investicije te smanjio inflaciju i vanjski dug. Zbog masovnih progona i ubojstava političkih protivnika (službeno oko 3200 ubijenih), Opća skupština UN-a javno je osudila potkraj 1977. Pinochetov režim.

⁶ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Čile#Povijest>

⁷ Ibid

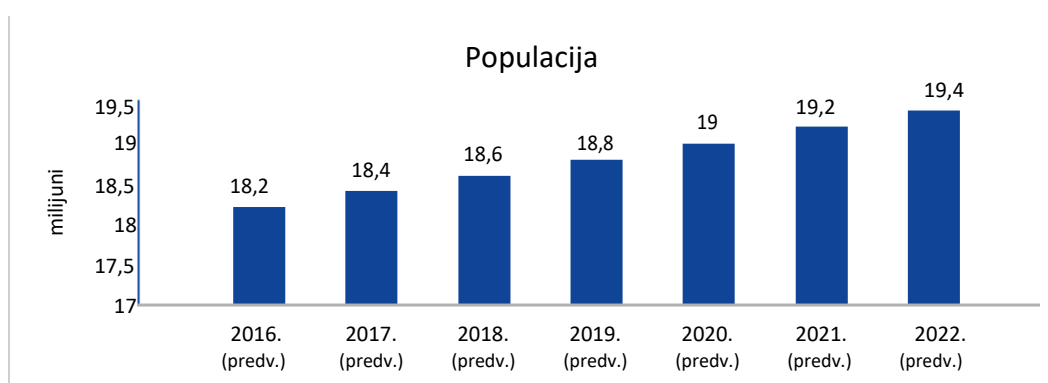
⁸ Polić Bobić, M.: Rađanje hispanskoameričkog svijeta, Naklada Ljevak, Zagreb, 2007, str. 49

Na plebiscitu u listopadu 1988. većina se izjasnila protiv Pinocheta; od demokratskih izbora u prosincu 1989. pa do početka 2010. više predsjednika bilo je iz redova koalicije demokršćanskih, liberalnih, socijaldemokratskih i socijalističkih stranaka: Patricio Aylwin (1990–94), Eduardo Frei (1994–2000), Ricardo Lagos (2000–06) i Michelle Bachelet (2006–10; prva predsjednica). Od 2010. predsjednik je bio konzervativac Sebastián Piñera. Na predsjedničkim izborima u prosincu 2013. ponovno je pobijedila Michelle Bachelet. Uz parlamentarnu potporu (stranaka lijevoga centra i dr.), vodila je ekonomsku i socijalnu politiku koja je ublažila društvene razlike. Snaženje konzervativnih krugova i stvaranje oporbene koalicije stranaka desnoga centra (2015), uz usporeni gospodarski rast, vodilo je novoj pobjedi Sebastián Piñere na predsjedničkim izborima u prosincu 2017 (zagovornik je neoliberalizma i među najbogatijim je čileanskim poduzetnicima).⁹

2.3 Stanovništvo

Prema podacima iz 2017. godine Čile ima 18,4 milijuna stanovnika, a prema projekcijama, 2022. godine imat će 19,4 milijuna stanovnika.¹⁰

Grafikon 1. Stanovništvo Republike Čile

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

⁹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13389>

¹⁰ Parlov Una, N., Sičaja Ž.: Analiza tržišta Republike Čile, Hrvatska gospodarska komora, 2018. , str.9

Podaci dobiveni 2017. godine sa zadnjim popisom stanovništva pokazuju da gustoća naseljenosti iznosi 25,02 stanovnika/km². Oko 90% stanovništva živi u području između gradova Copiapó na sjeveru i Puerto Montt na jugu. Najgušće su naseljeni Čileanska dolina, rudarski krajevi na sjeveru i veliki gradovi. Stanovnici su pretežito mestici (mješanci Indijanaca i Europljana; 72,0 %), zatim bijelci (22,0%), Indijanci (5,0%; Araukanci Mapuche i Aimará) i drugi (1,0%).¹¹

Čileanci su po vjeri uglavnom katolici (66,6%), zatim protestanti (16,4%) i ostali (4,5%); nereligioznih je 12,5%. Godišnji porast stanovništva (0,9%, 2010–15) neznatno je veći od prirodnoga priraštaja (0,81% ili 8,1‰, 2013), što govori o pozitivnoj migracijskoj bilanci (0,35‰) i minimalnom useljavanju, uglavnom radnika iz Bolivije i Perua. Natalitet je umjeren (13,9‰), a mortalitet nizak (5,8‰); smrtnost dojenčadi iznosi 7,0‰.

Demografski trendovi bitna su sastavnica svake ekonomske politike, a pokazatelji poput strukture stanovništva imaju važne implikacije na ekonomske procese i izgradnju socijalne mreže.

Stanovništvo je relativno mlado; u dobi je do 14 godina 20,4% stanovništva, u dobi od 15 do 64 godine 69,3%, a u dobi od 65 i više godina 10,2% st. Očekivano je trajanje života 76,5 godina za muškarce i 81,7 godina za žene.¹² Ekonomski je aktivno 8 442 724 stanovnika (2014), od čega je 6,3% nezaposlenih. U poljoprivredi, ribarstvu, šumarstvu zaposleno je 13,2%, u rudarstvu, industriji i građevinarstvu 23,0%, a u uslužnim djelatnostima 63,8% aktivnoga stanovništva. U gradovima živi 87,3% stanovništva, najviše na području gradova Velikog Santiaga i Santiaga de Chile.¹³

Prema navedenom može se zaključiti da Čile bilježi pozitivne demografske trendove, što potvrđuje i stopa rasta populacije koja iznosi 0,75%. Međutim, stopa fertiliteta iznosi svega 1,79, a tek stope iznad 2,10 osiguravaju tzv. zamjenu generacija.

Grafikon 2. prikazuje dobno-spolnu strukturu Čilea u 2018. godini, Može se zamijetiti uža osnovica piramide u odnosu na njezin srednji dio, što je karakteristično za stacionarni oblik dobno-spolne piramide kojeg obilježava i nepostojanje prirodnog prirasta. Dakle, za razliku od ostalih zemalja Latinske Amerike, Čile karakterizira relativno nepovoljna demografska

¹¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13389>

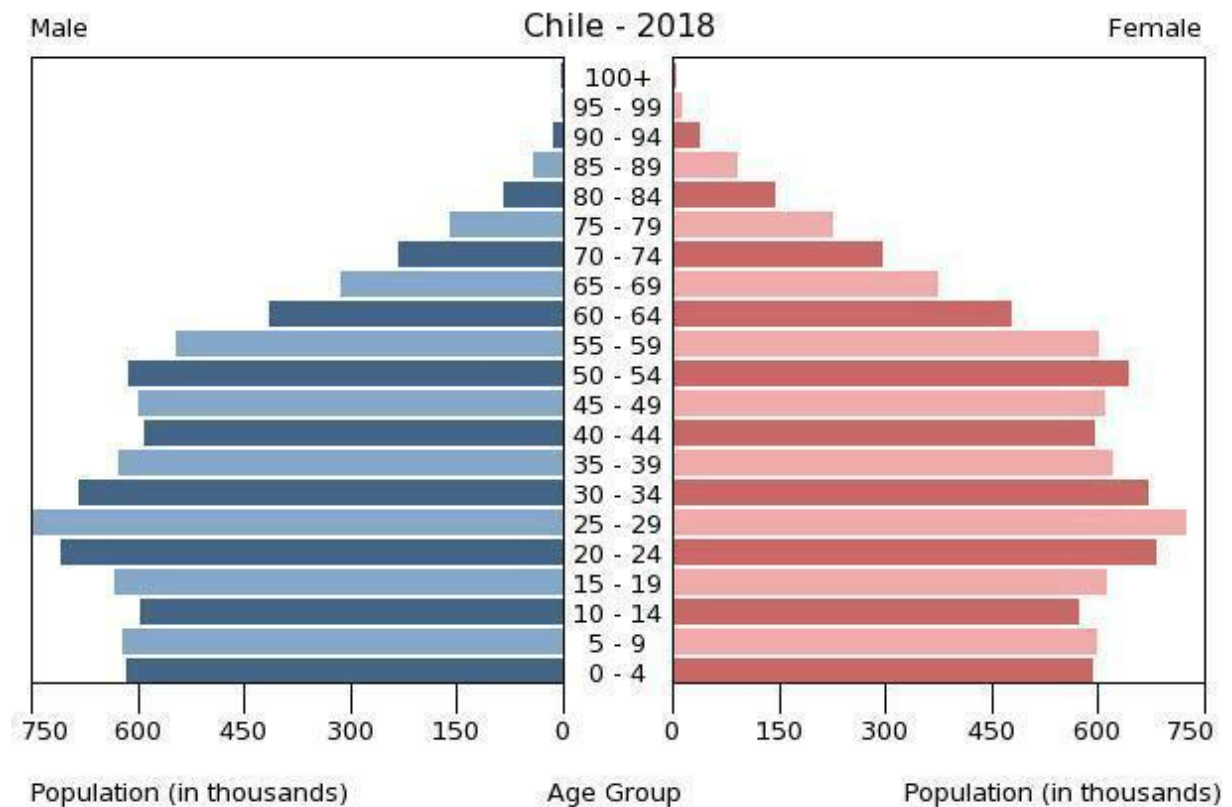
¹² Parlov Una, N., Sičaja Ž.: Analiza tržišta Republike Čile, Hrvatska gospodarska komora, 2018., str.16

¹³ Proleksis enciklopedija (2019) Čile. Dostupno na: <https://proleksis.lzmk.hr/16520/>

struktura. Stoga nositelji ekonomske politike moraju taj pokazatelj imati u vidu i težiti politikama koje će stabilizirati nacionalni mirovinski sustav u očekivanju sve većeg priljeva umirovljenika.

Jedna od glavnih karakteristika gospodarske politike koja je kretala u tom smjeru bila je privatizacija mirovinskog sustava, koja je provedena još 1981. godine. Stoga se čileanski mirovinski sustav temelji na privatnom financiranju temeljenom na privatnoj kapitaliziranoj štednji, a takva mjera u obzir uzima i mogućnost nedostatka mlade snage u bližoj budućnosti. Grafikon 2. u nastavku prikazuje dobno-spolnu strukturu Republike Čile u 2018. godini.

Grafikon 2. Dobno-spolna struktura Republike Čile u 2018. godini

Izvor: OECD (2019c)

2.4 Promet

Najveći dio čileanskoga putničkoga i robnoga prometa odvija se cestom; od 77 603 km cesta asfaltirano je samo 18 470 km ili 24%. Čileanski dio Panameričkoga cestovnoga pravca dug je 3369 km, proteže se od Arice na sjeveru do Quellóna (otok Chiloé).¹⁴ Južni dio zemlje od Puerto Montta do Villa O' Higginsa povezuje većim dijelom neasfaltirana cesta (*Carretera Austral*) u dužini od 1240 km. Ukupna duljina željezničke pruge je 5529 km (850 km elektrificirano); transandskom prugom, koja služi uglavnom za prijevoz tereta, Čile je povezan s Argentinom (Salta, Mendoza) i Bolivijom (La Paz). Glavne su morske luke: Valparaíso, Antofagasta, Arica, Iquique, San Antonio (luka Santiaga) i Punta Arenas. Od osam međunarodnih zračnih luka najprometnije su Santiago (Arturo Merino Benítez; 15,3 milijuna putnika, 2014), Antofagasta i Iquique.

2.5 Politički sustav

Prema Ustavu od 11. IX. 1980, Čile je unitarna republika s predsjedničkim sustavom vlasti. Predsjednik republike istodobno je šef države i na čelu je izvršne vlasti. Biraju ga izravno građani za mandat od 4 godine, bez mogućnosti obnove mandata. Kabinet obavlja izvršne funkcije vlasti, a imenuje ga predsjednik republike. Zakonodavnu vlast ima dvodomni Nacionalni kongres (*Congreso Nacional*), koji se sastoji od Zastupničkog doma (*Camara de Diputados*) i Senata (*Sendado*). Zastupnički dom ima 120 zastupnika, izravno biranih za mandat od 4 godine. Senat ima 38 senatora, koje izravno biraju građani regija (između 2 i 4 po regiji) za mandat od 8 godina (svake četvrte godine bira se polovica senatora).

Biračko je pravo opće, jednako i obvezatno, a imaju ga građani s navršениh 18 godina života. Najvišu sudbenu vlast ima Vrhovni sud (*Corte Suprema*), s 21 članom, koje imenuje predsjednik republike, a potvrđuje Senat, s popisa kandidata koje predlaže sam sud. Administrativno je država podijeljena na 15 regija.

¹⁴ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13389>

3. GOSPODARSKA ANALIZA REPUBLIKE ČILE

3.1 Najznačajniji industrijski sektori

Čileanskim gospodarstvom dominiraju sektori uslužnih djelatnosti i industrija, koji zajedno doprinose 96% BDP-a. Najznačajniji su gospodarski sektori u Čileu rudarstvo (bakar, ugljen i nitrati), proizvodnja (prehrambeni sektor, kemijska industrija, proizvodnja i prerada drveta) i poljoprivreda (ribarstvo, vinogradarstvo i voćarstvo).¹⁵

Poljoprivredni sektor BDP-u doprinosi s oko 4 %, industrijski sektor čini oko trećinu BDP-a, dok je u posljednje vrijeme značajno porastao doprinos sektora uslužnih djelatnosti, koji sada iznosi oko 63 % BDP-a.

Od ukupnoga broja zaposlenih 63,9 % povezano je s industrijom uslužnih djelatnosti, u industrijskome sektoru zaposleno je 23% zaposlenih, a u poljoprivrednome 13,2%. Posljednjih godina u turističkome sektoru bilježi se rast posjetitelja, o čemu govore podaci iz 2016. godine, kad je zabilježeno da je Čile posjetilo 5,6 milijuna posjetitelja, što je u odnosu na 2015. godinu porast za oko 26 %. Čile je pokrenuo i snažan investicijski ciklus ulaganja u obnovljive izvore energije. Prema planiranim ulaganjima do 2020. godine, obnovljivi izvori energije moraju činiti 20 % ukupnih energetske izvora države.¹⁶

Poljoprivreda i stočarstvo glavne su industrijske grane kojima se bavi stanovništvo središnjeg i južnog dijela zemlje. Izvoz voća i povrća dostigao je povijesno visoke vrijednosti zahvaljujući strategiji razvoja iz 1990. godine, koja je ciljano poticala proizvodnju za europsko, sjevernoameričko i azijsko tržište. Budući da je Čile zemlja južne hemisfere, u toj je strategiji bilo predviđeno da zemljama sjeverne hemisfere ponude izvansezonsko voće, što je donijelo značajan uspjeh tomu dijelu poljoprivredne proizvodnje.¹⁷

Posljednjih nekoliko čileanskih vlada brzo je prepoznavalo potrebe za diversifikacijom industrijske proizvodnje. Rudarstvo, o kojem su ovisili industrijska proizvodnja i financijska stabilnost države, omogućilo je upravo financijskom sektoru da se stabilizira i postane drugi po doprinosu iza rudarskog sektora u godišnjem BDP-u.

¹⁵ Polić Bobić, M.: Rađanje hispanoameričkog svijeta, Naklada Ljevak, Zagreb, 2007, str. 14

¹⁶ Ibid

¹⁷ Parlov Una, N., Sičaja Ž.: Analiza tržišta Republike Čile, Hrvatska gospodarska komora, 2018. , str.26

Uz primarne i sekundarne industrijske grane, Čile nastoji razvijati tercijarne industrijske grane. Vladine institucije i uslužne djelatnosti zapošljavaju velik broj ljudi u Čileu, no turistički sektor počeo se značajno razvijati zbog izvrsne ponude i prirodnih ljepota zemlje, kao i kulturne baštine te autentične lokacije Inka. Zbog diversifikacije razvoja industrijskih sektora, posebno proizvodnje, financijskih usluga i turizma, čileansko gospodarstvo smanjilo je ovisnost o rudarskom industrijskom sektoru te značajno ojačalo svoju poziciju na svjetskome tržištu.

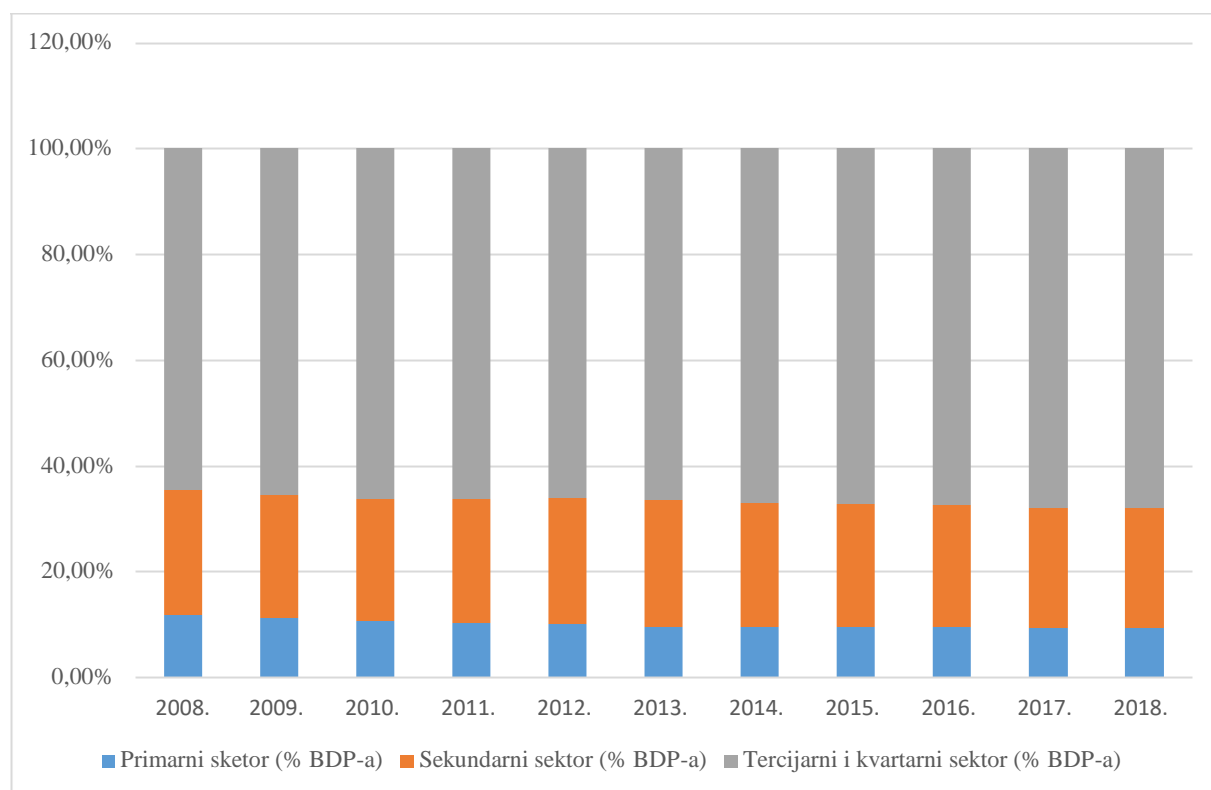
3.2 Struktura gospodarstva

Čile s bruto domaćim proizvodom po glavi stanovnika od 25 283 dolara (prema paritetu kupovne moći) predstavlja 42. najveću ekonomiju svijeta, te najrazvijeniju zemlju Latinske Amerike. Kao jedna od najbrže rastućih ekonomija postiže napredak u smanjenju stanovništva koje živi u siromaštvu.

Prema podacima Čileanske centralne banke, BDP je 2018. godine rastao po stopi od 4%, dok MMF-ove projekcije predviđaju rast od 3,6% 2019., te 3,2% 2020. godine. Inflacija je 2018. godine iznosila 2,4%, dok se ove godine očekuje blagi rast tog ekonomskog indikatora. Nadalje, deficit središnje države iznosio je 1,8% 2018. godine, a očekuje se tendencija smanjenja deficita i približavanje proračunskoj ravnoteži.

Grafikon 3. prikazuje strukturu BDP-a prema proizvodnoj metodi u razdoblju od 2008. do 2018. godine. U 2018. godini tercijarni sektor čini 68,10% nacionalnog BDP-a, sekundarni sektor 22,75%, a primarni 9,15%. Ako se navedeni podatci usporede s 2008. godinom, može se zaključiti da primarni i sekundarni sektor čine sve manji ponder bruto domaćeg proizvoda, odnosno da je sve naglašenija tercijarizacija zemlje što je u skladu s međunarodnim procesima.

Grafikon 3. Sektorska kompozicija BDP-a Čilea, 2008. – 2018.

Izvor: samostalni rad autora, prema podacima Svjetska banka (2019)

Čile ima vrlo otvorenu ekonomiju koja uvelike ovisi o međunarodnoj trgovini. Međunarodna trgovina u 2017. godini predstavljala je čak 55,7% nacionalnog BDP-a. Bakar čini čak polovicu izvoza Čilea, dok kod uvoza prednjači nafta i elektronička oprema. Usluge čine 13% izvoza i 17% nacionalnog uvoza. Zemlja ostvaruje vanjskotrgovinski suficit u iznosu preko 3 milijarde dolara.

3.3 Povijest ekonomskog razvoja Republike Čile

3.3.1 Uspon i krah nacionalnog razvoja

Kao što je slučaj i s drugim zemljama Južne Amerike koje su ostvarile svoju neovisnost u prvoj polovici devetnaestog stoljeća, čileansko društvo povijesno je obilježeno kolonijalnim nasljeđem. Socijalne institucije osnovane tijekom kolonijalnog razdoblja temeljile su se na velikim zemljišnim posjedima poznatim pod nazivom *hacienda*. Iste su bile pozicionirane isključivo u plodnim dolinama centralnog Čilea, a njihovi vlasnici su činili vladajuću klasu koja je u suradnji s trgovcima predstavljala tadašnju nacionalnu političku scenu.

U Čileu kasnog devetnaestog stoljeća naglašena su dva socio-ekonomska trenda. Komercijalna poljoprivreda je svoj razvoj temeljila na proizvodnji žita koje se plasiralo na tržišta Sjedinjenih Američkih Država, Australije, te ostalih država Južne Amerike. Prvi trend stvorio je poticaj za sukob između tradicionalnih vlasnika *haciendi* i buržoazije koja je bila usmjerena na međunarodna tržišta. Paralelno s ovim sukobom, na sjeveru zemlje sve se više razvija izvoz minerala i nitrata.¹⁸ Taj proces stvara novu klasu koja je blisko povezana s britanskim trgovinskim interesima. Dublja integracija u svjetska tržišta uz naglašenu ekspanziju lokalne ekonomije omogućava razvoj srednjeg društvenog sloja kojem pripadaju profesionalni radnici, inženjeri, odvjetnici i vladini dužnosnici.

Spomenuti socio-ekonomski trendovi kraja devetnaestog stoljeća početkom dvadesetog stoljeća postaju naglašeniji. Dolazi do nastavka razvoja industrije minerala i nitrata, a paralelno s tim procesom razvija se industrija potrošačkih dobara. Harold Blakemore je detaljno opisao tadašnje ekonomsko stanje Čilea slijedećim riječima: „Dolazi do značajnog rasta čileanske industrije, kao i razvoja sve raznovrsnijih industrija i radnika koji upravljaju takvim procesima. Prerađivačka industrija, cementare, šećerane, tekstilna industrija, kao i mnoge druge industrijske grane značajno se proširuju početkom dvadesetog stoljeća.”¹⁹

Unatoč ekonomskoj ekspanziji, istraživanja koja su provedena u razdoblju od 1911. do 1925. pokazuju da su radnici trošili 97 posto svojih primanja na osnovne životne potrebe.²⁰ Osim toga, fluktuacije u svjetskoj potražnji za nitratima, žitom i bakrom periodično su rezultirale pauperizacijom, zbog čega sve više jačaju radikalno lijeve političke opcije.

Tijekom Velike gospodarske krize dolazi do urušavanja tržišta zemalja uvoznica čileanskih proizvoda, što je posljedično rezultiralo ekonomskom stagnacijom koja je trajala gotovo do četrdesetih godina prošlog stoljeća. Krah izvoza, državnih prihoda i dramatično povećanje nezaposlenosti dovelo je do promjena u funkcijama čileanske države.

¹⁸ Taylor M.: *Neoliberalism and Social Transformation in Chile*, Pluto Press, London, 2006, str.12

¹⁹ The Harold Blakemore Latin American Archive, 1991, str.61

²⁰ De Shazo P. (1983) *Urban Workers and Labor Unions in Chile, 1902–1927*, Madison: University of Wisconsin Press, 1983, str.62

S vremenskim odmakom može se zaključiti da je upravo Velika gospodarska kriza označila prekretnicu u dotadašnjem kapitalističkom razvoju Čilea, nakon čega slijedi sve naglašenije skretanje ulijevo. Dugogodišnja kriza rezultirala je rastom državnog intervencionizma koji je popraćen socijalnim reformama. Takva politika se smatrala neophodnom u razdoblju naglašenog siromaštva i visokih političkih pritisaka, no na kraju je započela ciklus stvaranja tzv. populističke države. Sve glomazniji javni sektor ne samo da nije uspio riješiti kontradikcije čileanskog kapitalizma, već je stvorio i niz kompleksnih problema. Pojavio se problem izražene politiziranosti javnih institucija, a do izražaja dolazi širok spektar socijalnih pokreta, kao i interesnih grupa, koje konstanto zahtijevaju materijalne nadoknade.

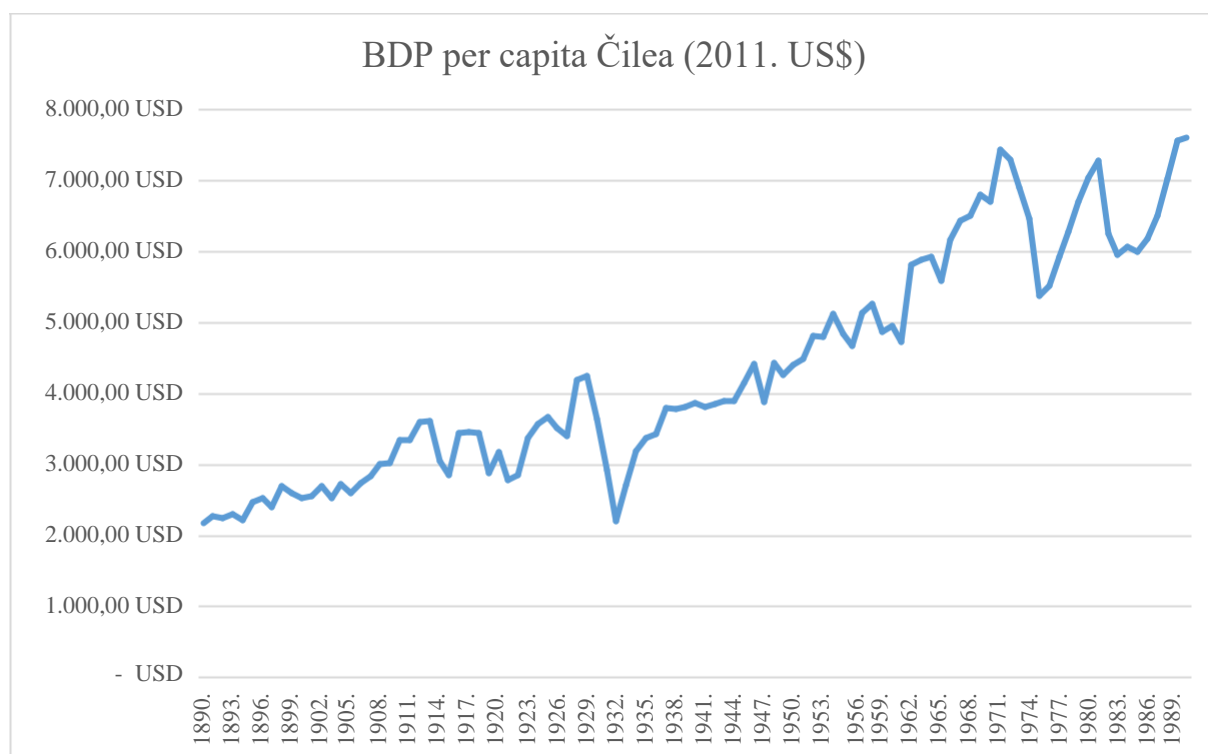
Navedeno je rezultiralo nejednakim razvojem institucija, gdje se razvoj pojedine institucije temeljio na razini uspješnosti granskih sindikata u ostvarenju zahtjeva. Neučinkoviti institucionalni kompromisi unatoč visokim troškovima provedbe i dalje su diskriminirali pojedine slojeve društva te državu činili glomaznom i neučinkovitom.

Prihodi od izvoza minerala, pogotovo bakra, bili su ključni za održavanje akumulacije kapitala, a vanjskotrgovinskim suficitom financirao se uvoz nafte i tehnologije.²¹ Kako je bakar predstavljao tri četvrtine čileanskog izvoza, ekonomska stabilnost zemlje ovisila je o tržišnoj cijeni tog dobra, poglavito u usporedbi s cijenom nafte. Isto tako, sve je izraženija trgovinska razmjena sa Sjedinjenim Američkim Državama, pa su fluktuacije u američkom gospodarstvu neposredno utjecale i na čileansko gospodarstvo, koje je nakon Drugog svjetskog rata postalo ovisno o globalnim kretanjima.

Grafikon 4. prikazuje kretanje BDP-a *per capita* u Čileu u razdoblju od 1890. do 1990. godine. Rast ovog pokazatelja traje sve do 1913. godine, nakon čega slijedi razdoblje fluktuacija od gotovo jednog desetljeća. Razlozi takve ekonomske stagnacije su Prvi svjetski rat, te otvaranje Panamskog kanala uslijed čega dolazi do pada prometa u čileanskim lukama. Ponovni pad uslijedio je 1929. godine kao posljedica Velike gospodarske krize, te je značajno izraženiji od pada ekonomske aktivnosti u Argentini. Međutim, nakon toga slijedi razdoblje gotovo četiri desetljeća tijekom kojeg ova južnoamerička zemlja bilježi ekonomski rast uz periodične fluktuacije.

²¹ Taylor M.: Neoliberalism and Social Transformation in Chile, Pluto Press, London, 2006, str. 16

Grafikon 4. Kretanje čileanskog BDP-a per capita, 1890.- 1990.

Izvor: Maddison Project Database (2019b), obrada autora

Drugi svjetski rat ogleda se tek u padu stopa rasta. Razdoblje od sredine sedamdesetih do sredine osamdesetih godina obilježeno je ekonomskim krizama, nakon čega započinje ponovni rast koji ujedno označava nastanak čileanskog čuda.

3.3.2 Program reformi “Revolucija u slobodi”

Ovisnost o izvozu svega nekoliko sirovina, kao i ekonomskim pokazateljima Sjedinjenih Američkih Država, pokušavala se umanjiti supstitucijom uvoza, programom koji je za cilj imao poticanje lokalne proizvodnje. Međutim, pedesete i šezdesete godine pokazuju sve češće naznake krize, što potvrđuje i potpuna stagnacija spomenute supstitucije uvoza.

Sredinom šezdesetih godina počinje se nazirati trend postepenog pada cijene bakra, čiji su izvozni prihodi održavali sliku makroekonomske stabilnosti zemlje. Unatoč prividnoj ekonomskoj stabilnosti, trend pada cijene bakra izravno je utjecao na smanjenje državnih

prihoda. Industrijski sektor orijentiran prema nacionalnom tržištu ne uspijeva značajnije rasti, unatoč visokim uvoznim carinama, a naglašen je i zabrinjavajući trend rasta inflacije.

Industrijalci su bili suočeni s ograničenim tržištem za svoja dobra, dok su s druge strane skupo plaćali uvoz strane tehnologije koja im je omogućavala rast produktivnosti i mogućnost proizvodnje dobara s višom dodanom vrijednosti. U takvoj atmosferi stagnacije i beznađa, na političkoj sceni se sredinom šezdesetih godina prošlog stoljeća pojavljuje nova stranka – Kršćanska demokratska partija (CDP)²². Na predsjedničkim izborima 1964. godine pobjeđuje njihov kandidat Eduardo Frei koji započinje program reformi pod nazivom „Revolucija u slobodi“.

Reforma je uključivala populističku politiku socijalne integracije, kao i posebne mjere usmjerene ka pomoći industrijskom sektoru, te se smatrala svojevrsnom reformom čileanskog neo-kapitalizma. Frei je reformu smatrao kombinacijom državne intervencije u ključnim industrijama s jedne strane, te značajnih izravnih stranih ulaganja s druge. Vlada je ekonomski rast temeljila na ekspanzivnoj politici koja se financirala zaduživanjem na stranim tržištima. Čile je tijekom vladavine CPD-a od strane SAD-a primio i preko milijarde dolara izravne financijske pomoći, čime je dosegao najvišu razinu pomoći po glavi stanovnika u zemljama Latinske Amerike.²³

Reforme su između ostalog bile usmjerene i u poljoprivredni sektor gdje dolazi do preraspodjele velikih posjeda koji se usitnjuju i dodjeljuju dotad marginaliziranom ruralnom stanovništvu. Iako je došlo do rasta poljoprivredne produktivnosti, taj statistički podatak bio je ponajprije rezultat rasta proizvodnje zemljoposjednika koji su na taj način bili izuzeti reforme i gubitka posjeda.

Reforma nije postigla zadani cilj socijalne harmonije, a stvorene su nove razlike i sukobi oko načina implementiranja, te se poljoprivredni sektor sve više politizirao.²⁴ Uz agrarnu reformu, novi socijalni programi usmjeravali su subvencije, usluge socijalne skrbi, kao i programe za poticanje pismenosti dotad marginaliziranim grupama kao što su tzv. urbani marginalci. Cilj ovih mjera bio je vrlo jasan; osiguranje političke potpore uz simultano inkorporiranje u nacionalnu ekonomiju čime bi se poticao nastavak procesa industrijalizacije. Međutim,

²² Taylor, M.: *Neoliberalism and Social Transformation in Chile*, Pluto Press, London, 2006, str.20

²³ Angell, A.: *The transition to Democracy in Chile*, *Parliamentary Affairs*, Volume 46, Issue 4, October 1993, 563–578

²⁴ Taylor, M.: *Neoliberalism and Social Transformation in Chile*, Pluto Press, London, 2006, str.21

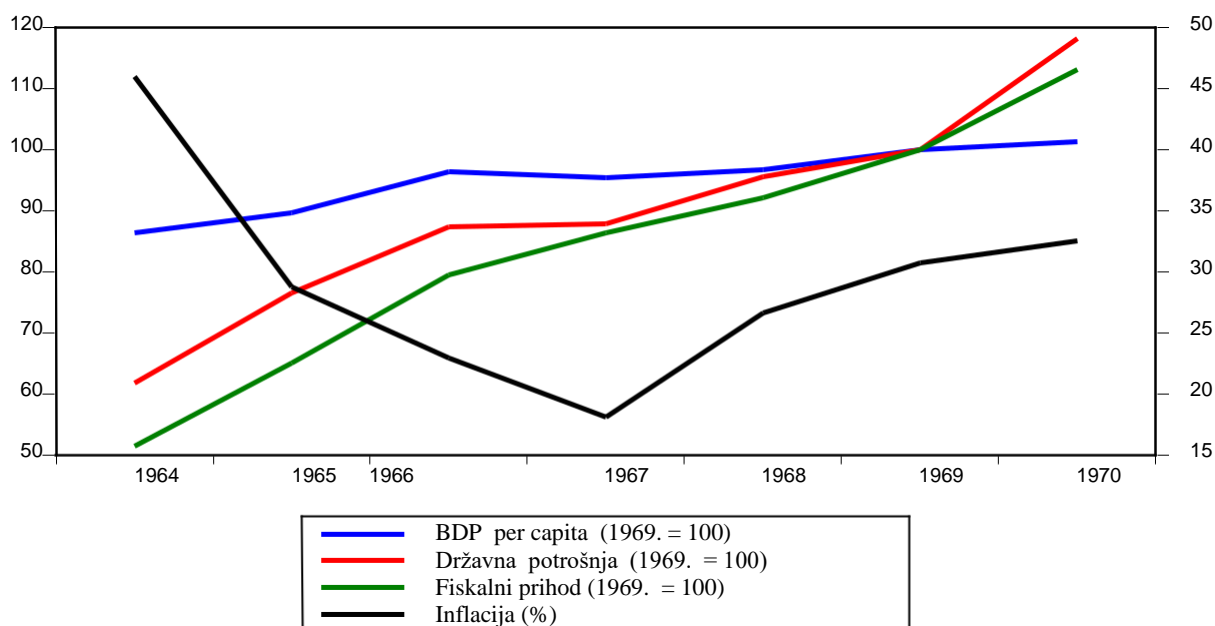
ekonomija nije reagirala na ekspanzivnu fiskalnu politiku, resursi su postali oskudni, a razne socijalne grupe zahtijevale su još veća materijalna prava. Takve okolnosti pozitivno su utjecale na radikalno lijeve političke stranke koje su obećavale širenje socijalnih prava, unatoč već tada neodrživom ekonomskom stanju. Unatoč početnom optimizmu, Frei nije uspio odgovoriti na izazov ekonomske stagnacije.

Proširenje socijalnih programa te uvođenje agrarne reforme nije rezultiralo željenim rastom, dok je s druge strane naglašena rastuća fiskalna neravnoteža. Stoga 1968. godine dolazi do naglog skretanja u desno, u ekonomskim terminima. Smanjuju se dotad rastuća socijalna izdvajanja, no dugogodišnja ekonomska stagnacija je radikalizirala tadašnje društvo, a do polarizacije je dolazilo čak i unutar vladajuće stranke. Angell u svojem djelu „Demokracija nakon Pinocheta: politike, stranke i izbori u Čileu“ citira Radomira Tomica, predsjedničkog kandidata CPD-a, koji je otvoreno kritizirao dosadašnju ekonomsku politiku vlastite stranke: „Uvjeren sam da je propast „Revolucije u slobodi“ bio neizbježan, ponajprije zbog kontradikcija između programa ekonomskog razvoja i programa socijalnog razvoja. Potonji program mobilizirao je ljude u obrani vlastitih interesa, te doveo u pitanje funkcioniranje kapitalističke ekonomije zemalja u razvoju.“²⁵

Grafikon 5, prikazuje ekonomske pokazatelje Čilea u razdoblju od 1964. do 1970. godine, odnosno tijekom vladavine Eduarda Freija. Vidljivo je da ekonomija značajno raste do 1966. godine, uz trend pada inflacije koji traje godinu duže. Međutim posljednjih nekoliko godina promatranog razdoblja obilježeno je ekonomskom stagnacijom i ponovnim rastom inflacije koju možemo pripisati širenju socijalnih prava koje nije popraćeno dovoljnim ekonomskim rastom.

²⁵ Angell, A.: Demokracija nakon Pinocheta: politike, stranke i izbori u Čileu, 1993., str. 149

Grafikon 5. Odabrani ekonomski pokazatelji Čilea 1964. – 1970. godine

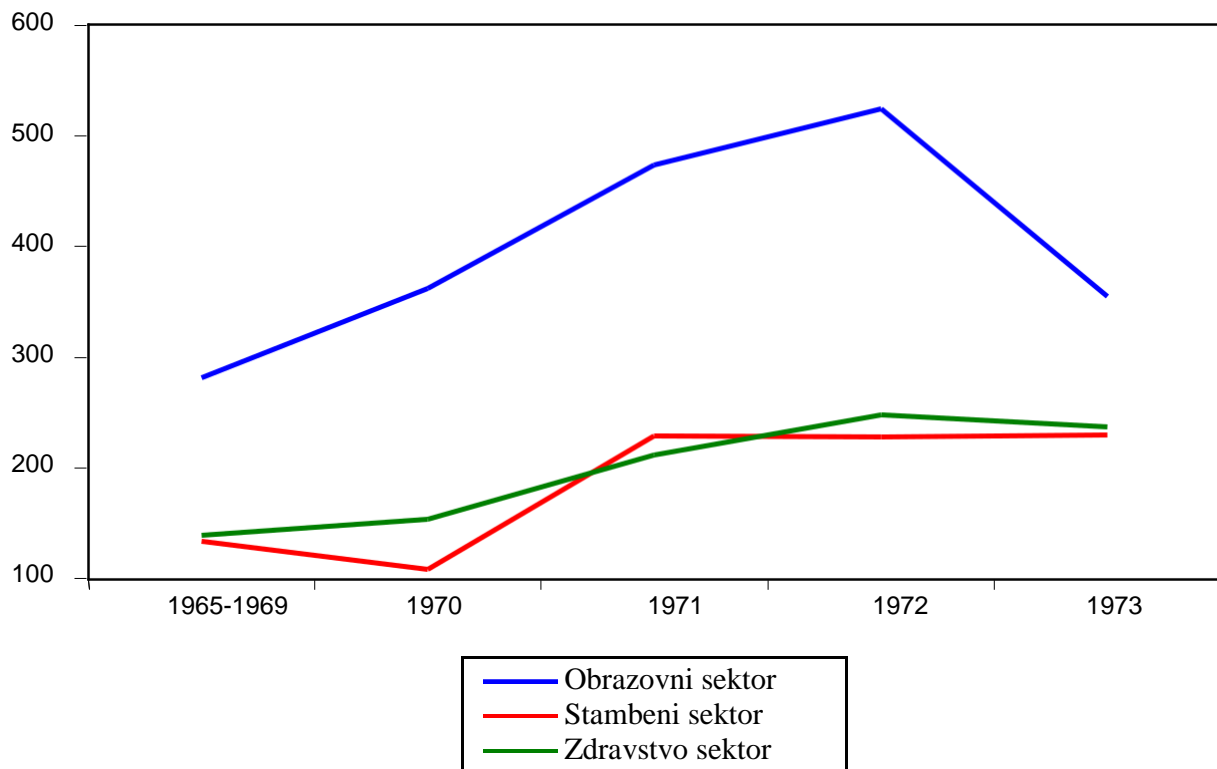
Izvor: Ffrench Davies, R. (2010) Economic Reforms in Chile - 2nd ed. , Palgrave Macmillan, New York. str. 8., obrada autora (EViews 7)

3.3.3 Demokratska tranzicija ka socijalizmu

Na predsjedničkim izborima 1970. godine pobjedu odnosi kandidat ljevice, Salvador Allende. Njegov prethodnik Eduardo Frei provodio je politiku trećeg puta, pokušavajući pronaći kompromis između socijalizma i *laissez-faire* kapitalizma, dok je Allende vrlo jasno najavio „demokratsku tranziciju ka socijalizmu“. Kao prvo, najavio je nacionalizaciju ključnih industrijskih sektora, ponajprije izvoznu industriju koja je generirala najviše državnih prihoda. Nadalje, Allende nastavlja provoditi dotad neuspješni proces agrarne reforme, te planira ubrzati proces fragmentacije zemljišnih posjeda. Isto tako, planiran je nastavak i proširenje programa socijalne sigurnosti. Barton navodi kako je “Allende, koji je predstavljao interese ljevičarske koalicije *Unidad Popular*, želio stvoriti „*Estado Popular*“, odnosno državu masa.“²⁶ Takav cilj predstavlja kulminaciju trenda koji je započeo dvadesetih godina, gdje je uslijed dugogodišnje ekonomske stagnacije započeo odmak od *laissez-faire* kapitalizma.

²⁶ Barton, J.R.: The legacy of Popular Unity: Chile 1973-2003: The Chilean road to socialism, str.82

Grafikon 6. Izdaci za socijalne programe 1965. – 1973. godine

Izvor: Ffrench Davies, R. (2010) Economic Reforms in Chile - 2nd ed. , Palgrave Macmillan, New York. str. 17., obrada autora

Grafikon 6. prikazuje izdatke za zdravstveni, obrazovni i stambeni sektor u razdoblju od 1965. do 1973. godine, uz napomenu da razdoblje od 1965. do 1969. godine predstavlja uprosječene podatke. Taj grafički prikaz najbolje pokazuje trend rasta izdataka, poglavito tijekom predsjedavanja Salvadora Allendea. U svega nekoliko godina dolazi do dvostrukog povećanja izdataka iako je i Frei veći dio svojeg mandata provodio ekspanzivnu politiku s posebnim naglaskom na socijalna prava i naknade. Pad je vidljiv posljednje godine promatranog razdoblja, no tome su doprinijeli međunarodni pritisci, prosvjedi, te u konačnici i vojni udar koji je na nasilan način svrgnuo dotadašnjeg predsjednika, o čemu se detaljnije govori u nastavku.

Politika Salvadora Allendea prihvaćena je i od strane CPD-a, a njihovi predstavnici su nove poteze smatrali nastavkom dotadašnje politike, te je stoga podržana nacionalizacija industrije bakra, kao i agrarna reforma. Vlada u razdoblju od 1970. do 1972. povećava državnu potrošnju za 50 posto, dolazi do značajnog povećanja ulaganja u zdravstvo i stambeni sektor, što dokazuje i Grafikon 6. Takvi potezi naišli su na odobrenje čileanskog stanovništva s obzirom na to da su imali trenutni pozitivan učinak na njihov životni standard.

Unatoč potpori radničke klase, program reformi je u srednjem roku doveo do ekonomske neravnoteže i protivljenja od strane opozicije. Inflacija je započela ubrzano rasti, a državni deficit iznosio je 50% državnog proračuna 1973. godine.²⁷

Nadalje, nakon prvotne nacionalizacije profitabilne industrije bakra, država je u svoj portfelj počela uvrštavati mnoge manje i neprofitabilne industrijske grane. Do 1973. godine poduzeća u državnom vlasništvu činila su 39 % nacionalnog BDP-a, dok je 1965. godine to iznosilo svega 14,2%.²⁸ Nesigurnost oko stabilnosti režima, kao i trendovi opće nacionalizacije nepovoljno su utjecali na investicije. Naime, mala i srednja poduzeća koja su bila usmjerena na proizvodnju za nacionalne potrebe zbog toga nisu bila spremna na investiranje.

Ekonomska kriza u Čileu dosegla je zapanjujuće razmjere i zbog vanjskih pritisaka, ponajprije onih Sjedinjenih Američkih Država. Kao što je već spomenuto, SAD je bio glavni trgovinski partner Čilea, no zbog projekta „demokratske tranzicije ka socijalizmu“ dolazi do prekida ekonomskih odnosa i američkih pritisaka na čileansku izvršnu vlast. Američka administracija Čileu je blokirala investicije i vanjska tržišta, odnosno, prema riječima Richarda Nixona, „natjerala ekonomiju da vrišti“.²⁹ Njihov pritisak rezultirao je i potpunim blokiranjem zajmova od strane Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda, te nemogućnošću reprogramiranja nagomilanih dugova. Zbog toga već krajem 1972. godine dolazi do štrajkova koji su bili predvođeni od strane vlasnika malih i srednjih poduzeća.

Druge desničarske grupe provodile su destabilizaciju paramilitarnim grupacijama. Iako je Allende bio spreman ublažiti neke od svojih reformi, vojska se zbog vanjskih i unutarnjih pritisaka odlučila za državni udar u kojem je ubijen i dotadašnji predsjednik. Takav nasilan kraj obilježio je završetak jedne ekonomske ere koja je trajala čak pola stoljeća, a koja je bila obilježena sve većim državnim uplivom u ekonomiju, odnosno sve naglašenijim odmakom od *laissez-faire* kapitalizma.

²⁷ Taylor, M.: Neoliberalism and Social Transformation in Chile, Pluto Press, London, 2006, str. 26

²⁸ Fernandez Jilberto, A.E.: Neo-liberalization of industrial relations: the case of Chile, 2004, str. 105

²⁹ Taylor, M.: Neoliberalism and Social Transformation in Chile, Pluto Press, London, 2006, str. 27

3.3.4 Neoliberalni eksperiment vojne diktature

Desno političko krilo zemlje krivilo je političke procese za dugogodišnju stagnaciju i nestabilnost, a novi autoritarni režim s Augustom Pinochetom na čelu smatrao je da društvo mora biti pročišćeno ne samo od političara koji su odgovorni za dosadašnje stanje, nego i od same politizacije socijalnih institucija. Novi proces socijalne transformacije smatran je neophodnim, proces koji bi označio kraj ciklusa kriza i sukoba. Vojni režim želio je ponovno izraditi zemlju: moralno, institucionalno i materijalno.³⁰ Međutim, vrijeme će pokazati da Pinochetov vojni režim nije imao jasno zacrtane politike kojima bi se postigao takav cilj, već je opetovano dolazilo do promjene smjera zemlje ovisno o novonastalim okolnostima.

Gotovo dvadeset godina diktature pod Pinochetom s ekonomskog stajališta rezultiralo je odbacivanjem prethodnih ekonomskih politika i tržišnom transformacijom gospodarstva. Taj cilj bilo je moguće postići isključivo sveobuhvatnim i značajnim ekonomskim i institucionalnim reformama koje su bile usmjerene na postizanje tri cilja: stabilizaciju, privatizaciju i liberalizaciju.³¹ Prva dva cilja postignuta su u relativno kratkom vremenskom roku, dok se liberalizacija provodila postepeno.

Stabilizacija, kao prva od tri mjere koje su za cilj imale postići tržišnu transformaciju, prvotno je bila usmjerena na eliminiranje neravnoteža na tržištu dobara. Taj problem došao je do izražaja u godinama koje su prethodile vojnom režimu. Naime, prethodna ljevičarska administracija provodila je politiku sveobuhvatne državne intervencije. Nakon rješavanja problema neravnoteže na tržištu dobara, naponi su bili usmjereni na rješavanje neravnoteže trgovinske bilance. Sredinom sedamdesetih godina prošlog stoljeća geopolitička situacija je bila izrazito nepovoljna za Čile. Naftni šok je doveo do značajnog poskupljenja nafte, dok su se istovremeno cijene bakra strmoglavile, a izvoz te sirovine činio je najveći udio u priljevu stranih deviza. Pokušaj sveobuhvatne stabilizacije završava fiksiranjem nominalnog deviznog tečaja 1979. godine. Međutim, ovaj potez nije rezultirao inflacijom koja bi bila usporediva sa svjetskom razinom, i to zbog indeksacije cijena, te rastuće potrošnje koja je premašila rast outputa. Navedeno je dovelo do pada deviznog tečaja, što je posljedično rezultiralo padom konkurentnosti na međunarodnim tržištima.

³⁰ Taylor, M.: *Neoliberalism and Social Transformation in Chile*, Pluto Press, London, 2006, str.31

³¹ Dornbusch, R., Edwards, S.: *Reform, Recovery and Growth*, The University of Chicago Press, Ltd., London, 1995, str.106

U razdoblju od 1974. do 1978. godine, Pinochetova administracija provodila je sveobuhvatnu privatizaciju državne imovine. Naime, shvaćanje ekonomskih procesa tadašnje vladajuće strukture u potpunosti se kosilo s ekonomskim poimanjem ljevičarske koalicije *Unidad Popular*. Njihov predstavnik Salvador Allende je tijekom svoje vladavine u državnom portfelju imao više od pet stotina poduzeća. U nekoliko godina Pinochetove administracije broj državnih poduzeća je višestruko smanjen, te je 1980. godine javni sektor bio u vlasništvu svega četrdeset i tri poduzeća, a taj drastični zaokret u ekonomskoj politici provodio se s ciljem restrukturiranja neefikasnog javnog sektora.³²

Liberalizacija je bila usmjerena na poticanje tržišnih sila, što se postiglo ukidanjem kontroliranih cijena, dereguliranjem financijskih tržišta te trgovinskom liberalizacijom.

Tablica 1. prikazuje odabrane ekonomske pokazatelje čileanskog gospodarstva u razdoblju od 1970. do 1989. Promatraju se stope rasta BDP-a *per capita* (2011. USD), godišnje stope rasta BDP-a, inflacija (CPI), izravna strana ulaganja kao postotak BDP-a, nezaposlenost kao postotak ukupne radne snage, te državni dug kao postotak BDP-a.

Trogodišnje razdoblje prije Pinochetovog preuzimanja vlasti obilježeno je niskim stopama rasta bruto domaćeg proizvoda, izrazito visokom inflacijom, te relativno niskom nezaposlenošću. Iako je nezaposlenost iznosila svega 4,4%, dolazi do pada realnih plaća od preko 8%. Iz navedenog možemo zaključiti da je takvo stanje bilo dugoročno neodrživo, a postupna deregulacija tržišta i okretanje tržišnim silama bilo je neminovno. Upravo do toga dolazi sredinom sedamdesetih godina prošlog stoljeća kroz već spomenute reforme usmjerene na stabilizaciju, privatizaciju i liberalizaciju. Drastičan zaokret u ekonomskoj politici, kao i splet nepovoljnih geopolitičkih okolnosti dovode do pada bruto domaćeg proizvoda za 12,9% 1975. godine. Dakle, ovakav rezultat bio je posljedica negativne trgovinske bilance uslijed rasta cijene nafte, kao i pada cijene bakra. Međutim, restriktivna monetarna i fiskalna politika produbile su ekonomsku krizu u Čileu. Isto tako, dolazi do devalvacije nacionalne valute, što dovodi do rekordnog pada realnih plaća.

Početak osamdesetih godina prošlog stoljeća Čile je iskusio jednu od najgorih ekonomskih kriza u svojoj povijesti, te dolazi do pada ekonomske aktivnosti od preko 15% što potvrđuje i priložena tablica. Ovakav negativan rezultat posljedica je vanjskih i unutarnjih šokova.

³² Dornbusch, R., Edwards, S. :Reform, Recovery and Growth, The University of Chicago Press, Ltd., London, 1995, str.116

Vanjski faktori koji su doveli do ekonomskog pada ogledaju se u rastu svjetskih kamatnih stopa te padu financiranja uslijed nagomilanih dugova zemalja u razvoju. Međutim, ove negativne okolnosti dodatno su naglašene neodgovarajućom nacionalnom ekonomskom politikom. Radikalna liberalizacija domaćih financijskih tržišta nije bila popraćena odgovarajućim sustavom regulacije i nadzora, a fiksni devizni tečaj popraćen obaveznom indeksacijom plaća za iznos prethodne inflacije imao je negativan utjecaj na vanjskotrgovinsku bilancu.

Nositelji ekonomske politike vodili su se *laissez - faire* načelom i očekivali da će se ekonomija prilagoditi okolnostima na tržištu bez intervencije središnje države. Međutim,

središnja vlast je u konačnici bila primorana reagirati, a njihova prvotna reakcija bila je usmjerena na drastično smanjenje uvoza. Iako je vanjska neravnoteža smanjena do 1983. godine, ekonomija i dalje bilježi negativne stope rasta, i to prvenstveno zbog neuspješnosti mjera usmjerenih na poticanje izvoza. Zbog toga se središnja vlast odlučila na još jedan zaokret u provođenju ekonomske politike, te napore usmjeravaju u provođenje ekspanzivne politike. To je dovelo do oporavka bruto domaćeg proizvoda koji 1984. godine raste po stopi od 6,3%, no ubrzo je postalo jasno da takva politika nije dugoročno održiva. Deficit tekućeg računa se udvostručio, a već prije kraja godine dolazi do intervencije središnje vlasti - tečaj je devalviran, a nametnute su i dodatne carine čime se stanovništvo pokušalo primorati na kupnju domaćih proizvoda. U svega nekoliko mjeseci promijenjen je niz politika i načela, pa je tako prvotno stajalište o minimalnoj državnoj intervenciji u potpunosti narušeno, a mjere koje je provodila tzv. desna vlast kosile su se sa elementarnom ekonomskom definicijom iste.

3.3.5 Nova makroekonomska politika

Početak 1985. godine na snagu stupa nova makroekonomska politika čiji je cilj bio poticanje zaposlenosti i gospodarstva kroz strukturne promjene usmjerene na izvoz. Baš kao i desetak godina ranije, reforme su bile usmjerene na postizanje tri cilja: rast izvoza proizvoda koji nisu bili povezani s izvozom bakra, rast udjela domaće štednje i investicija te jačanje korporativnog i financijskog sektora.³³ Navedene mjere potaknute su „eksplozijom“

³³ Dornbusch, R., Edwards, S. :Reform, Recovery and Growth, The University of Chicago Press, Ltd., London, 1995, str.119

državnog duga koji je eksponencijalno rastao, pa tako 1985. godine iznosi čak 165,6 % bruto domaćeg proizvoda. Prva „eksplozija“ javnog duga dogodila se tijekom predsjedničkog mandata Salvadora Allendea. Dug je u nepune tri godine narastao s 36,8% na 100,9% BDP-a. Pinochetova administracija uspjela je stabilizirati, pa onda i drastično smanjiti dug koji je 1981. godine iznosio svega 19% bruto domaćeg proizvoda.

Međutim, nakon dodatnog rasta cijene nafte, kao i svjetskih kamatnjaka, zakašnjela reakcija središnje vlasti dovodi do drastičnog pada ekonomske aktivnosti, kao i rasta javnog duga. Iako je ekonomska liberalizacija prvotno imala pozitivan utjecaj na ekonomske procese Čilea, neadekvatan sustav regulacije i nadzora, kao i neadekvatne ekonomske politike su vrlo brzo narušile dotadašnji pozitivan trend. Teret vanjskog duga zahtijevao je snažne napore u promicanju izvoza, dok je potreba za diversifikacijom bila prepoznata još sredinom sedamdesetih godina.

Dornbush navodi dodatne mjere koje su za cilj imale oporavak i diversifikaciju izvoza. Dotadašnji fiksni tečaj doveo je do gubitka konkurentnosti na svjetskim tržištima, te je stoga proveden niz devalvacija nakon čega dolazi do stabilizacije tečaja.

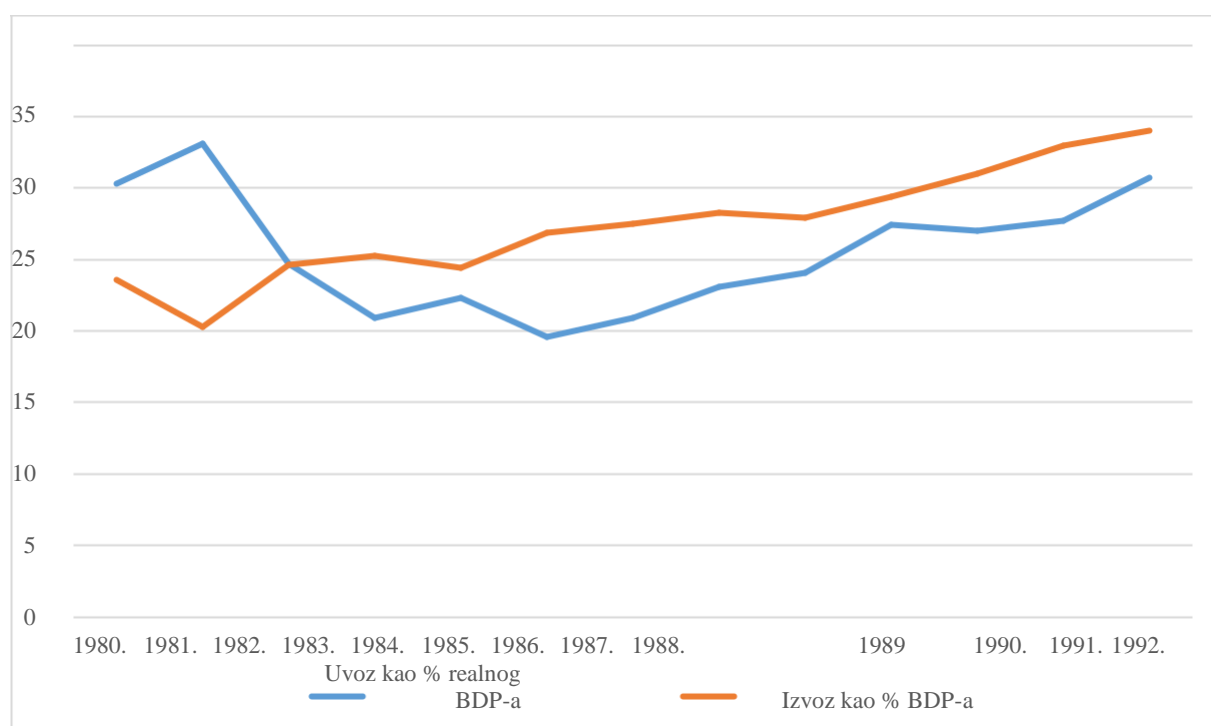
Nadalje, središnja vlast je shvatila da uspješnost nacionalne ekonomije na međunarodnom tržištu ovisi o otvorenosti gospodarstva. Visoke uvozne carine od čak 35% drastično su smanjene na svega 15%. Iako smanjenje uvoznih nameta intuitivno pretpostavlja rast uvoza, iskustvo Čilea je dokazalo kompleksnost ekonomskih procesa, kao i važnost koordinacije ekonomskih politika. Naime, mjere su imale pozitivan utjecaj na izvoz, ali i smanjenje uvoza zbog rasta tečaja koji je poticao supstituciju uvoza domaćim proizvodima.

U drugoj polovici osamdesetih godina prošlog stoljeća izvoz dobara i usluga rastao je po prosječnoj stopi od 10,5%, čime je Čile postao država s naglašenom izvoznom orijentiranošću.³⁴ Milton Friedman je zbog visokih stopa ekonomskog rasta i reorijentacije čileanskog gospodarstva kreirao pojam čileanskog čuda, a mnogi smatraju da je baš Friedman najzaslužniji za takav zaokret gospodarstva. Naime, Friedman je kao profesor Sveučilišta u Chicagu predavao mnogim čileanskim ekonomistima koji su po povratku u Čile imali važnu ulogu u kreiranju čileanske ekonomske politike (otuda i pojam *Chicago Boys* ili dečki iz Chicaga).

³⁴ Dornbusch, R., Edwards, S. :Reform, Recovery and Growth, The University of Chicago Press, Ltd., London, 1995, str.121

Analizom provedenih reformi od sredine sedamdesetih godina, neupitan je monetaristički pristup koji se temeljio na zaštiti privatnog vlasništva i redukciji socijalnih davanja. Krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih sve je naglašeniji i mehanizam stalnog rasta količine novca u optjecaju u korist konkurentnosti, a rezultat takve ekonomske politike vidljiv je na Grafikonu 7. koji daje jasniji prikaz kretanja uvoza i izvoza dobara i usluga Čilea u razdoblju od 1980. do 1992. godine.

Grafikon 7. Kretanje vanjskotrgovinske bilance Čilea, 1980.-1992.godine

Izvor: Obrada autora temeljem Dornbusch, R., Edwards, S. (1995) Reform, Recovery and Growth, The University of Chicago Press, Ltd., London. str. 120.

Već 1982. godine dolazi do drastičnog smanjenja razlike između ove dvije komponente, ponajprije zbog već spomenute agresivne Vladine politike uvođenja visokih uvoznih carina i poticanja izvoza. Međutim, takve mjere su provedene uz izostanak aktivne monetarne politike, odnosno tečaj ostaje fiksiran sve do 1985. godine. Tek stupanjem na snagu nove

makroekonomske politike nastavlja se trend rasta izvoza koji je popraćen postepenim rastom uvoza.

Druga polovica osamdesetih godina obilježena je makroekonomskim oporavkom države što je posljedica kombinacije unutarnjih i vanjskih faktora. Deficit koji je ubrzano rastao do 1985. godine postupno se smanjivao, a 1989. godine Čile ostvaruje uravnoteženi proračun. Ostvaren je cilj promoviranja izvoza proizvoda i usluga koji nisu vezani za bakar, a došlo je i do sveobuhvatne supstitucije uvoza.

Tek nakon 1983. godine dolazi do devalvacije deviznog tečaja, što korelira i s rastom izvoza kao postotka realnog bruto domaćeg proizvoda. Dakle korelacijski koeficijent r koji iznosi 0,825 dokazuje snažnu pozitivnu linearnu korelaciju između realnog deviznog tečaja i izvoza u Čileu, u razdoblju od 1980. do 1992. godine, odnosno rast realnog deviznog tečaja imao je pozitivan utjecaj na rast realnog izvoza. T-vrijednost ukazuje da je navedeni test statistički signifikantan.

3.3.6 Povratak demokratskih procesa i moderna povijest

Nakon referenduma koji je jasno dao do znanja da Čileanci žele demokratske izbore, krajem 1989. je izabrana, a početkom 1990. na vlast dolazi, nakon dugih 16 godina, prva demokratski izabrana Vlada. S ekonomskog stajališta, preuzimaju vrlo uspješnu ekonomiju, što je iznimka u tadašnjim zemljama regije. Ekonomija je u drugoj polovici osamdesetih rasla po prosječnoj godišnjoj stopi od 6,2%, a izvoz po stopi od 10,5%.³⁵ Međutim, rastuća nejednakost i siromaštvo popločili su put povratka demokratskih procesa i lijevo-centrističkog predsjednika Patricija Aylwina. Njegovim preuzimanjem vlasti neoliberalne reforme koje su provođene tijekom vojnog režima dobile su svoj demokratski legitimitet. Stvoren je konsenzus oko provođenja ekonomske politike, a koja je bila temelj razvojne strategije. Alokacija resursa i distribucija dobara i usluga nastavila se provoditi putem tržišnih mehanizama. Shvaćena je važnost održavanja makroekonomske stabilnosti, te je čak i lijevo-centristička vlast inzistirala na fiskalnoj i monetarnoj disciplini, vjerojatno poučeni ekonomskim krahom početkom sedamdesetih godina. No, isto tako naglašena je potreba za dodatnim ulaganjima u zdravstvenu, obrazovnu i stambenu politiku. Isto tako, analizom

³⁵ Dornbusch, R., Edwards, S. :Reform, Recovery and Growth, The University of Chicago Press, Ltd., London, 1995, str.124

ekonomskog uspjeha krajem osamdesetih godina shvaćena je važnost vanjskih tržišta, te činjenica da ista pružaju razvojne mogućnosti malim otvorenim ekonomijama poput Čilea. Zbog toga je od izrazitog značaja bilo održavanje konkurentnog deviznog tečaja s ciljem sve veće integracije u međunarodna tržišta dobara, usluga i kapitala.

U razdoblju vladavine lijevo-centrističke koalicije *Concertación* dolazi do svega marginalnog povećanja realnih plaća. Iskustvo ostalih zemalja Južne Amerike pokazalo je da agresivna povećane realnih plaća ima svega kratkoročni efekt, nakon čega slijedi snažan pad. Dornbusch smatra da “umjetno” povećanje realnih plaća dovodi do radničkog probitka nauštrb kapitala, što u konačnici može rezultirati bijegom kapitala iz zemlje³⁶. Dakle, početno povećanje realnih plaća utječe na pad kapitala, stoga u srednjem roku dolazi do pada realnih plaća, odnosno ravnoteža se nalazi pri nižoj realnoj plaći. Unatoč relativno malom povećanju realnih plaća, ekonomija je u razdoblju od 1990. do 1997. iskusila ekonomski procvat, s prosječnim stopama rasta od 6,3%. Nacionalni i međunarodni zagovornici neoliberalne ekonomske politike smatrali su takvu ekonomsku ekspanziju dokazom uspješnosti reformi Pinochetovog režima. Čile je postao primjer dobre makroekonomske politike, a međunarodne ekonomske organizacije poput OECD-a savjetovale su ostalim zemljama u razvoju provedbu sličnih reformi.

3.4 Osnovni makroekonomski pokazatelji

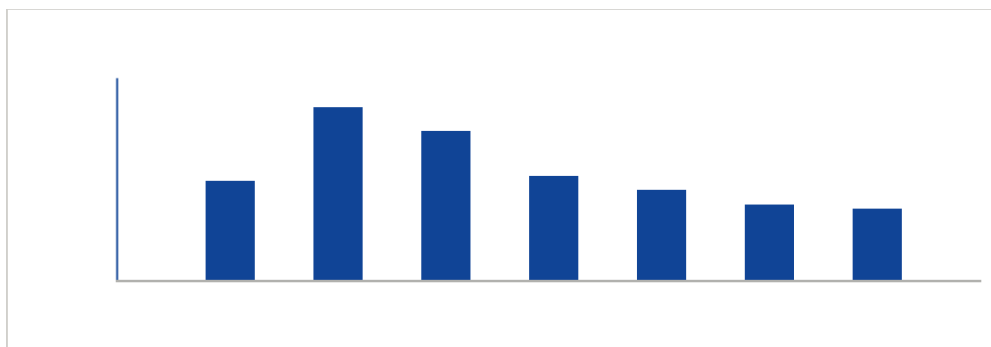
3.4.1 Stopa nezaposlenosti

Stopa nezaposlenosti u Čileu za 2017. godinu iznosila je 7 %, a očekuje se da će se smanjiti na 6,3 % do 2022. godine. Od ukupnoga broja zaposlenih, 63,9 % povezano je s industrijom uslužnih djelatnosti, u industrijskome sektoru zaposleno je 23 % zaposlenih, a u poljoprivrednome 13,2 %.³⁷

³⁶ Ibid

³⁷ Parlov Una, N., Sičaja Ž.: Analiza tržišta Republike Čile, Hrvatska gospodarska komora, 2018. , str.26

Grafikon 8. Stopa nezaposlenosti

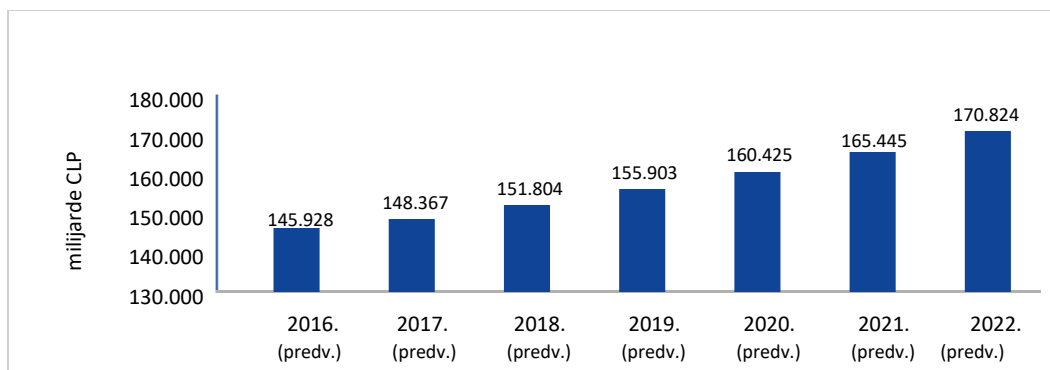

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

3.4.2 Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod (BDP) Čilea u 2017. godini iznosio je 148 368 milijardi CLP. Uz prosječnu stopu rasta od 2,5 % očekuje se da će BDP Čilea do 2022. godine doseći 170 824 milijardi CLP, što je prikazano na grafikonu 9.

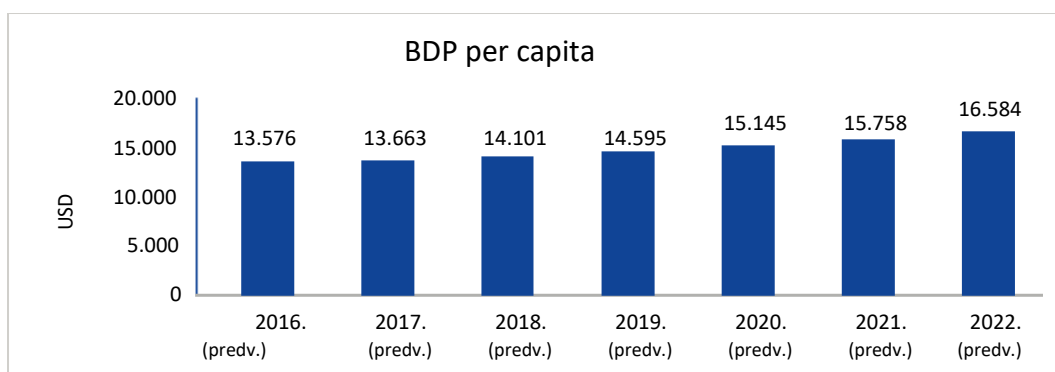
Graf 9. Bruto domaći proizvod

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

Nominalni bruto domaći proizvod Čilea u 2017. godini iznosio je 177 577 milijarde CLP. Uz prosječnu stopu rasta od 5,9 % očekuje se da će nominalni BDP Čilea do 2022. godine doseći 236 336 milijardi CLP što prikazuje graf 10.

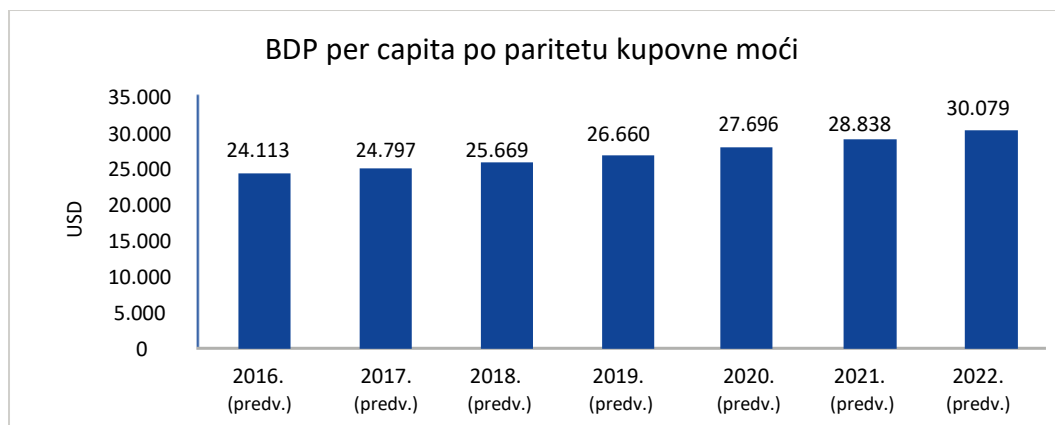
Grafikon 10. BDP po glavi stanovnika

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

BDP po glavi stanovnika korigiran paritetom kupovne moći za 2017. godinu iznosio je 24 797 USD. Uz prosječnu stopu rasta od 3,5 % očekuje se da će se u 2022. godine povećati na 30 079 USD.

Grafikon 11. BDP po kupovnoj moći

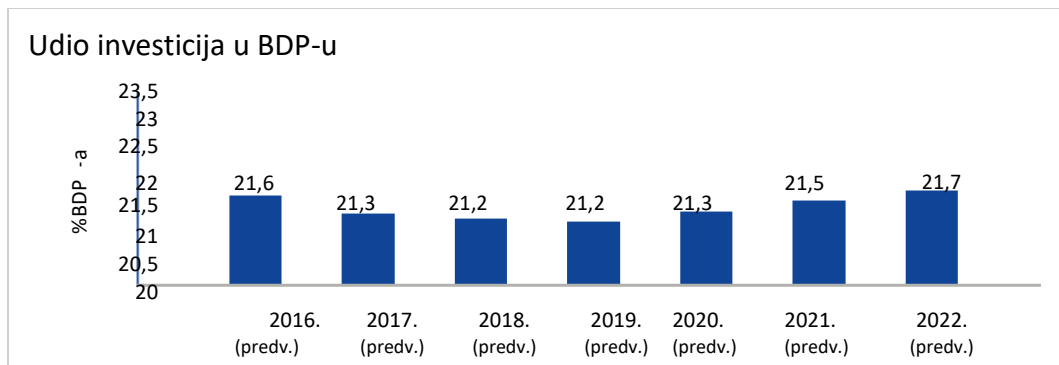

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

3.4.3 Investicije

Ukupne investicije za 2017. godinu iznosile su 21,3 % BDP-a. Uz relativnu nisku godišnju stopu rasta očekuje se da će se taj udio do 2022. godine povećati na 21,7 %.

Grafikon 12. Udio investicija u BDP-u

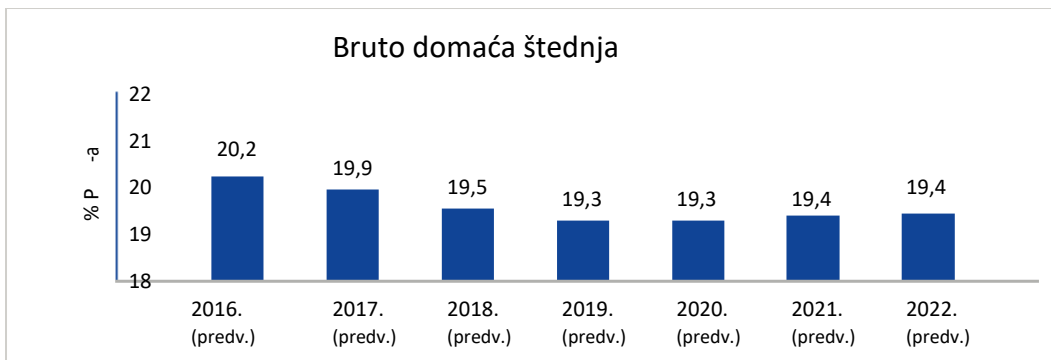

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

3.4.4 Bruto domaća štednja

Bruto domaća štednja Čilea za 2017. godinu iznosila je 19,9 % BDP-a. Uz prosječnu stopu rasta od 1,3 % očekuje se da će se taj udio do 2022. godine smanjiti na 19,4 %.

Grafikon 13. Bruto domaća štednja

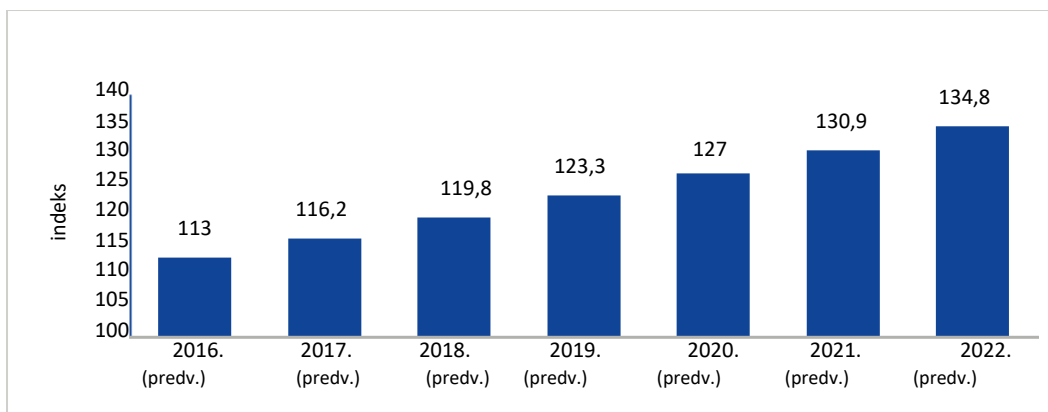

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

3.4.5 Inflacija

Indeks potrošačkih cijena Čilea za 2017. godinu iznosio je 116,2. Uz prosječnu stopu rasta od 3 % očekuje se da će se taj indeks do 2022. godine povećati na 134,8.

Grafikon14. Prosječna inflacija indeksa potrošačkih cijena (CPI)

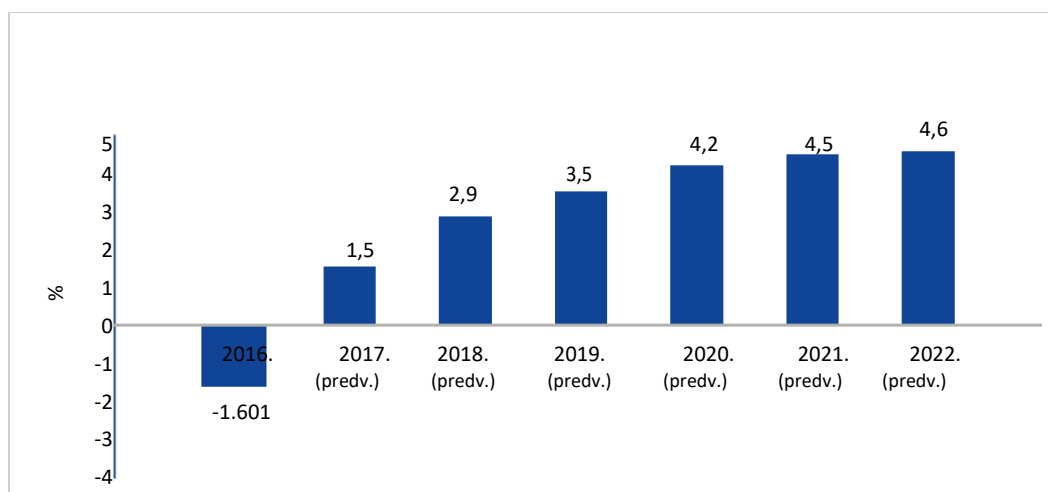

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

3.4.6 Vanjskotrgovinska razmjena

Uvoz roba i usluga u 2017. godini povećan je za 1,5 % u odnosu na prethodnu godinu. U sljedećim godinama očekuje se rast uvoza te bi stopa u 2022. godini trebala iznositi 4,6 %.

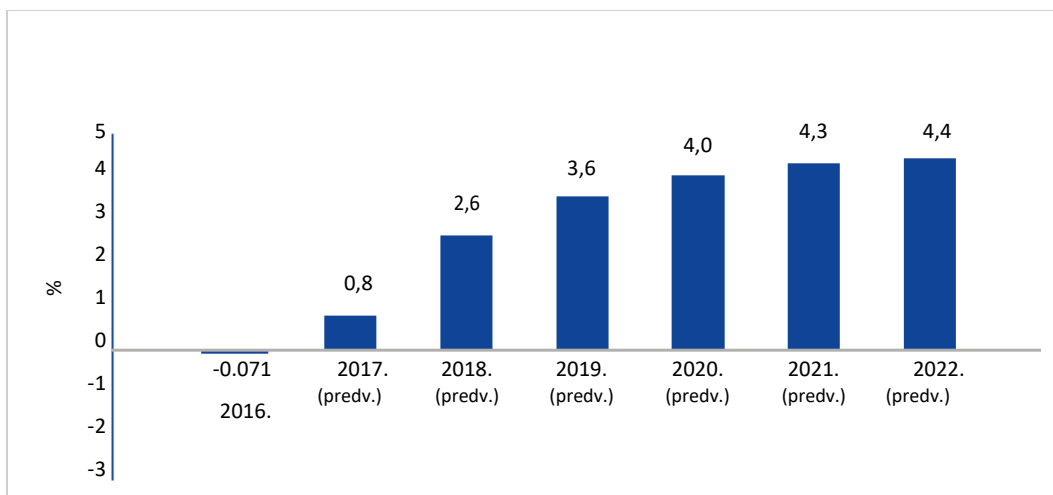
Grafikon 15. Godišnja stopa rasta uvoza roba i usluga

Izvor: MarketResearch.com. Inc.

Omjer u izvozu dobara i usluga za 2017. godinu iznosio je oko 0,8 %. Uz prosječnu stopu rasta od 3,09 % očekuje se da će se taj omjer do 2022. godine povećati na 4,4 %.

Grafikon 16. Promjena u volumenu izvoza dobara i usluga (u %)

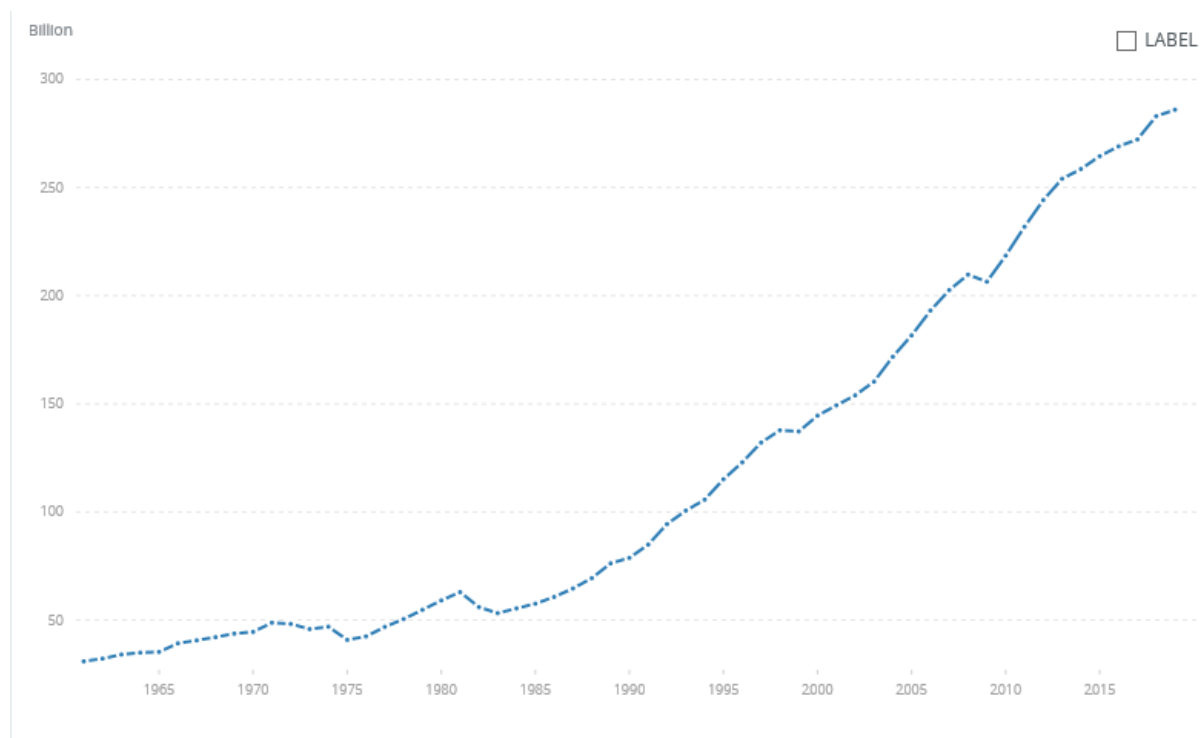
Izvor: MarketResearch.com. Inc.

4. ANALIZA GOSPODARSTVA REPUBLIKE ČILE 2005-2019. GODINE

4.1 Pokazatelji rasta bruto domaćeg proizvoda

Bruto domaći proizvod predstavlja makroekonomski pokazatelj koji iskazuje vrijednost proizvedenih dobara i usluga u jednoj zemlji, tijekom jedne kalendarske godine. Tijekom analize gospodarstva Republike Čile primarno su korišteni dostupni podaci statističke baze Svjetske banke.

Grafikon 17. Bruto domaći proizvod Republike Čile, 1970-2018.

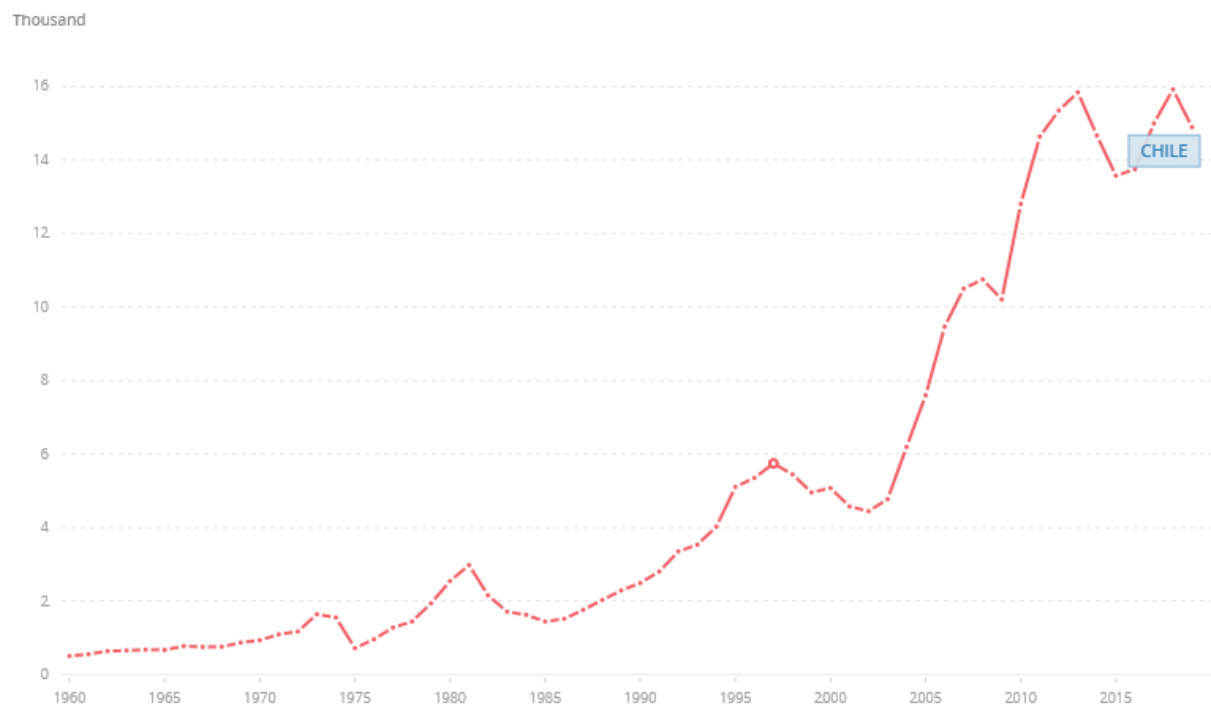

Izvor: Svjetska banka (2019h)

Grafikon 17. prikazuje kretanje bruto domaćeg proizvoda Čilea u razdoblju od 1960. do 2019. Početna točka grafičkog prikaza jest 1960. godina u kojoj je BDP Čilea iznosio 30,917 milijardi USD, a 2019. godine taj iznos je dosegnuo 286,014 milijarde USD.

Pokazatelji kretanja BDP-a *per capita* te stope rasta BDP-a *per capita* daju jasniju sliku ekonomskog uspjeha zemlje i prikazani su u grafikonu 18.

Grafikon 18. Kretanje BDP-a per capita Republike Čile, 1960. – 2019.

Izvor: Svjetska banka (2019i)

Grafikon 18. prikazuje kretanje BDP-a *per capita* Čilea u razdoblju od 1960. do 2019. godine. U početnoj točki promatranog razdoblja BDP *per capita* iznosi 505,348 milijona USD dok je 2019. godine 14,896.545 milijardi USD. Rast Čilea je postepen, no konstantan, bez izraženih fluktuacija. Ekonomski rast posebno dolazi do izražaja nakon sredine osamdesetih godina prošlog stoljeća, što korelira s vremenskim razdobljem provođenja reformi koje su bile usmjerene na postizanje tri cilja: rast izvoza proizvoda koji nisu bili povezani s izvozom bakra, rast udjela domaće štednje i investicija te jačanje korporativnog i financijskog sektora.³⁸

Dakle, iako su programi stabilizacije i privatizacije provedeni još sedamdesetih godina, čileansko gospodarstvo počinje ostvarivati željene ekonomske rezultate tek nakon makroekonomskih reformi sredine osamdesetih godina, odnosno provođenja liberalizacije za

³⁸ Dornbusch, R., Edwards, S. :Reform, Recovery and Growth, The University of Chicago Press, Ltd., London, 1995, str.119

koju je bilo potrebno duže vremensko razdoblje. Početno visoke stope carina zamijenjene su znatno nižim, a naponi su umjereni na jačanje domaćeg tržišta, odnosno domaće potražnje. Istovremeno, visoka ovisnost gospodarstva o izvozu svega nekoliko proizvoda smanjena je diversifikacijom izvoza. Izvozna pozicija unaprijeđena je i nizom devalvacija, nakon čega se tečaj nacionalne valute stabilizira. Dakle, pretpostavke stvaranja čileanskog čuda jasno su definirane već tijekom početnih godina vladavine vojnog režima, no proces liberalizacije gospodarstva bio je dugotrajan.

Ono što je iznimno važno za gospodarstvo Republike Čile je da je Čile nedvosmisleno rekao da globalizaciji, no ne pod svaku cijenu. Potpuna integracija u globalnu ekonomiju bez razvijenog i stabilnog domaćeg tržišta značila bi ovisnost o svjetskim cijenama izvoznih dobara, te bi u slučaju pada svjetskih cijena, ili općenito, pada svjetske potražnje, jedini odgovor nacionalnih vlasti mogao biti devalvacija nacionalne valute. Stoga je naglasak ekonomske politike Čilea na općoj privatizaciji državnih poduzeća koja su godinama opterećivale državni proračun, deregulaciji nacionalnog tržišta i pune integracije u međunarodno tržište.

Deregulacija nacionalnih tržišta i puna integracija u međunarodno tržište nastupila je tek nakon provedene stabilizacije i privatizacije. Stoga se može reći da su jačanje nacionalnog tržišta i privatizacija nacionalnih poduzeća bile pretpostavke koje su prethodile punoj liberalizaciji.

Iz grafikona 20. vidljivo je da čileansku krivulju do sredine osamdesetih godina prošlog stoljeća karakteriziraju izrazito naglašene fluktuacije u kretanju stope rasta, dok nakon osamdesetih godina Čile bilježi negativnu stopu rasta BDP-a *per capita* u svega dvije godine. Iz grafikona je vidljivo da Čile nakon implementacije neoliberalnih reformi, te programa diversifikacije izvoza i supstitucije uvoza, bilježi stabilna pozitivna kretanja BDP-a *per capita*.

4.2 Pokazatelji tržišta rada

Prema posljednjim dostupnim podacima Međunarodne organizacije rada (ILO), što grafički prikazuje i Grafikon 19., nezaposlenost u Čileu 2018. godine iznosila je 7,2%.

Grafikon 19. Stopa nezaposlenosti Čilea (ILO procjena), 1990. – 2019. godine

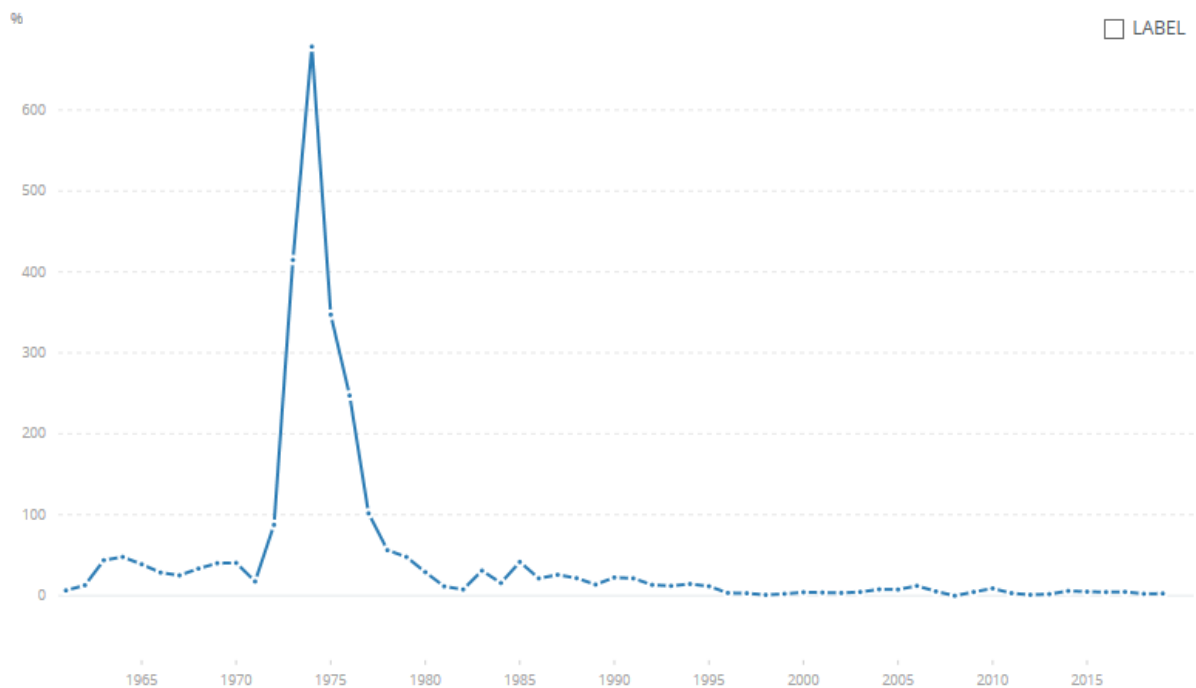
Izvor: Svjetska banka (2019)

Dakle, visoke stope nezaposlenosti karakteristične su za početno razdoblje provođenja neoliberalnih reformi, što potvrđuje i desetogodišnje razdoblje tijekom kojeg Čile bilježi stope nezaposlenosti od 10% do 20%. Međutim, čileansko gospodarstvo nakon toga bilježi stabilne stope nezaposlenosti, bez izraženih skokova.

4.3 Pokazatelji ekonomske stabilnosti

Prema posljednjim dostupnim podacima Svjetske banke, inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena (CPI) u Čileu je iznosila 2,43%. CPI je najčešće korištena mjera inflacije, a predstavlja košaricu potrošačkih dobara neke zemlje. Usporedbom cijena navedenih košarica između dvije godine daje jasan smjer kretanja cijena, odnosno inflacije.

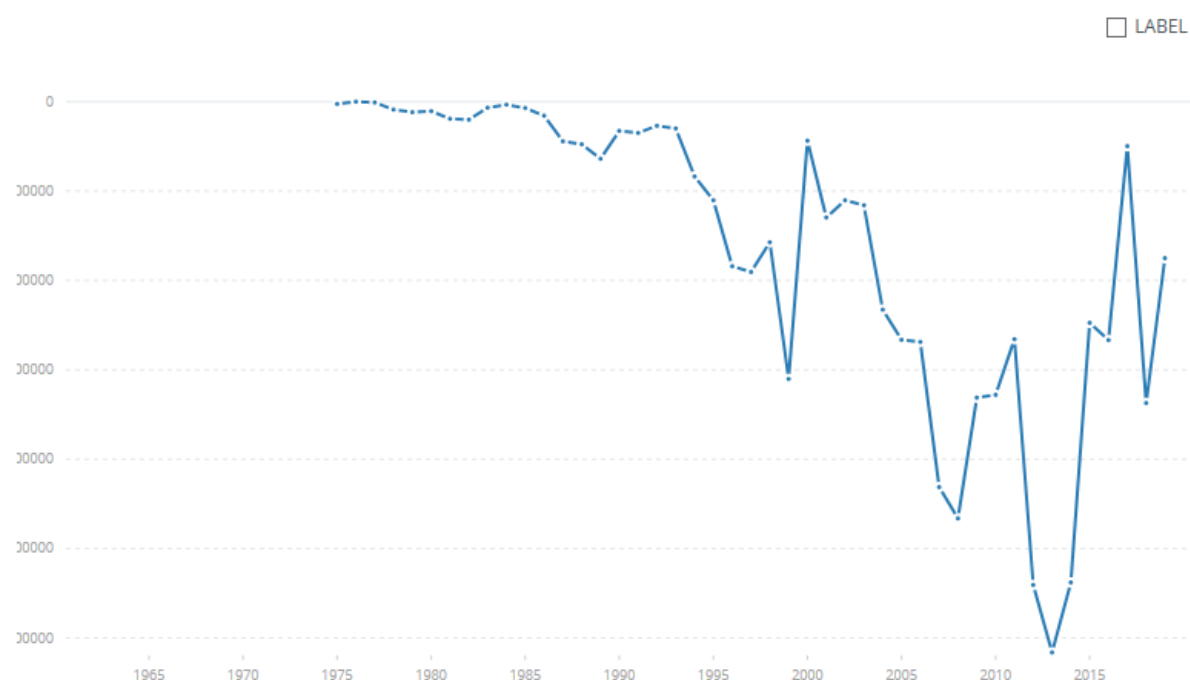
Grafikon 20. Kretanje inflacije u periodu od 1971.-2019.godine

Izvor: Svjetska banka

Iz grafikona 20. vidljivo je da je Čile nakon visokih stopa inflacije sredinom sedamdesetih godina uspio stabilizirati ovaj pokazatelj.

Grafikon 21. Direktna strana ulaganja

Izvor: Svjetska banka

Grafikon 21. prikazuje izravna strana ulaganja kao postotak BDP-a u razdoblju od 1971. do 2019. godine. Iz grafikona je vidljivo da su direktna strana ulaganja početkom 70. godina prošlog stoljeća bila svega 50,000.000 USD dok 2019. godine iznose 3,5 milijardi USD.

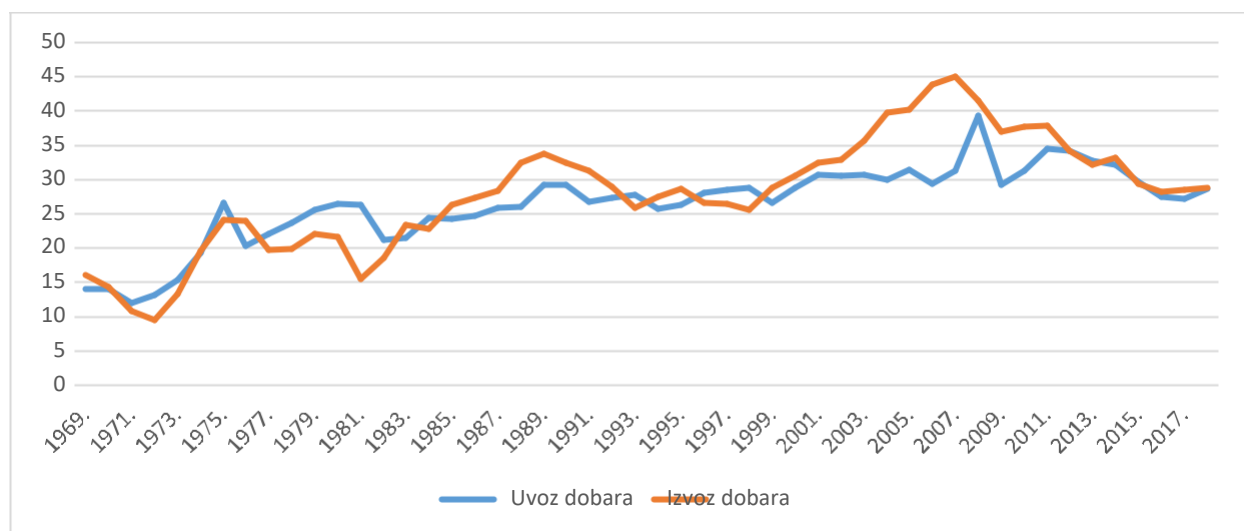
4.4 Pokazatelji vanjskotrgovinske razmjene

Grafikon 22. u nastavku prikazuje vanjskotrgovinsku razmjenu dobara i usluga Čilea u razdoblju od 1969. do 2018. godine. Kretanje sastavnica izvoza i uvoza kroz promatrano vremensko razdoblje označava promjenu njihovog udjela u ukupnom nacionalnom BDP-u.

Kroz ovo pedesetogodišnje razdoblje zamjećuje se značajan rast udjela uvoza i izvoza u ukupnom čileanskom BDP-u, što se može pripisati procesu globalne integracije. Početkom promatranog razdoblja izvoz je činio 16,08% ukupnog BDP-a, a uvoz 14,06%. Razdoblje neoliberalnih reformi karakterizira stagnacija i pad izvoza, te vanjskotrgovinski deficit koji je uslijedio kao posljedica jedne od najvećih kriza u čileanskoj povijesti.

Radikalna liberalizacija domaćih finansijskih tržišta nije bila popraćena odgovarajućim sustavom regulacije i nadzora, a fiksni devizni tečaj popraćen obaveznom indeksacijom plaća za iznos prethodne inflacije imao je negativan utjecaj na vanjskotrgovinsku bilancu. Međutim, nakon stabiliziranja tržišta i provođenja devalvacije, nakon čega je tečaj stabiliziran, dolazi do ubrzanog rasta izvoza, koji je popraćen i postepenim rastom uvoza. Prema podacima iz 2019. godine, Čile ima uravnoteženu vanjskotrgovinsku bilancu.

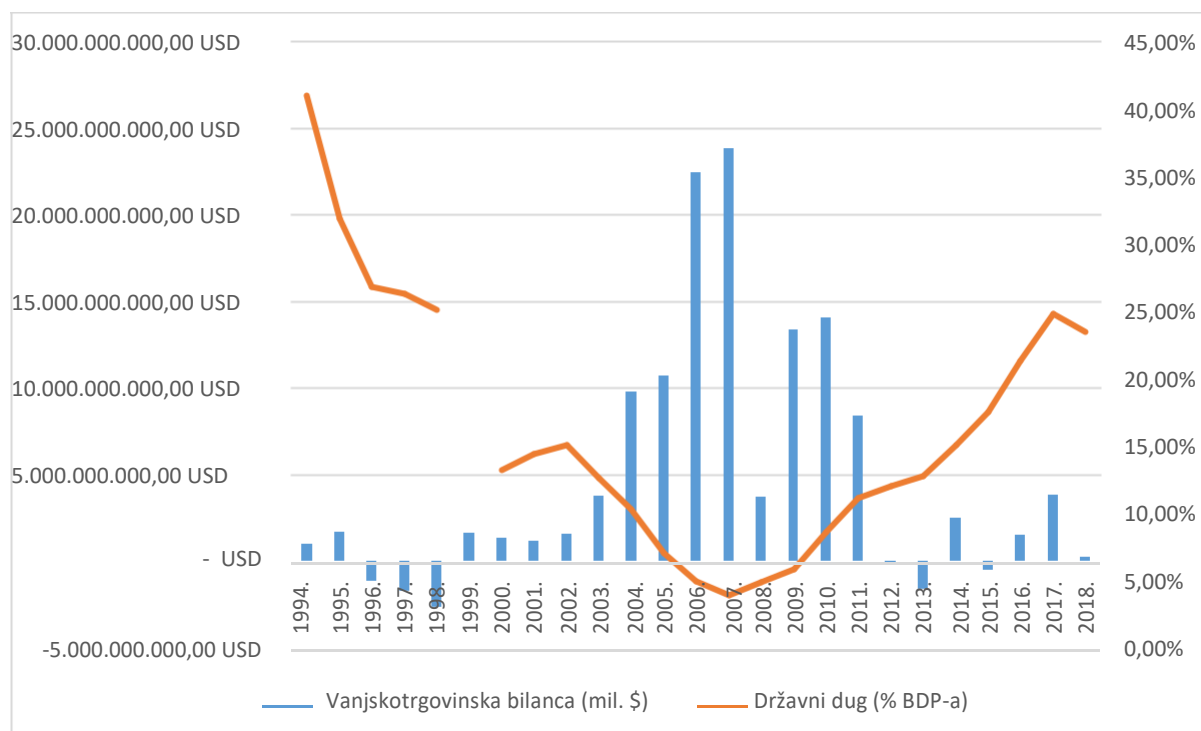
Grafikon 22. Vanjskotrgovinska razmjena dobara i usluga Čilea, 1969.-2018.

Izvor: Svjetska banka (2019p), obrada autor

Analizom utjecaja vanjskotrgovinske bilance na državni dug Čilea zaključuje se da ne postoji izražena negativna koreliranost između ova dva pokazatelja. Naime, iako je tijekom devedesetih godina vanjskotrgovinska bilanca bila uravnotežena, pa čak i negativna od 1996. do 1998. godine, državni dug je pao. Isto tako, državni dug raste do 2002. unatoč pozitivnoj trgovinskoj bilanci. Razdoblje od 2002. do 2007. godine poklapa se s ekonomskom intuicijom, te državni dug pada paralelno sa sve izraženijim trgovinskim suficitom.

Grafikon 23. Utjecaj vanjskotrgovinske bilance na državni dug Čilea, 1994. – 2018.

Izvor: Svjetska banka (2019t), obrada autora

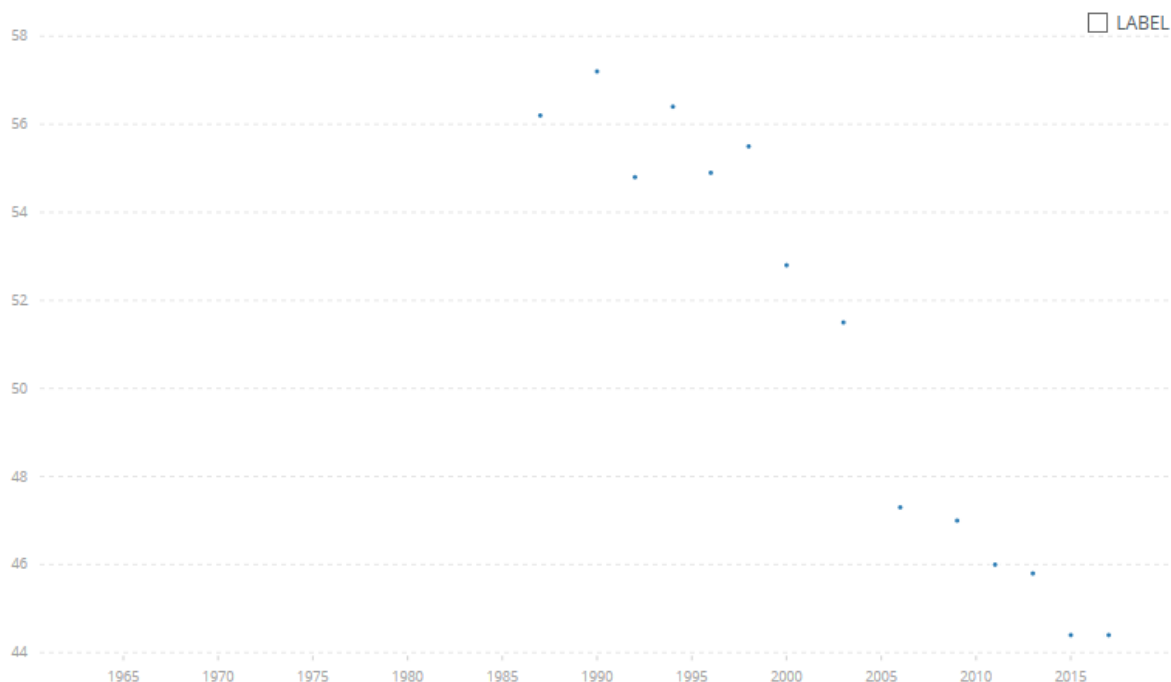
Međutim, nakon 2007. godine državni dug počinje rasti unatoč pozitivnim trgovinskim rezultatima. Dakle, utjecaj vanjskotrgovinske bilance na državni dug manje je izražen kod gospodarstva Čilea.

4.5 Pokazatelji jednakosti distribucije dohotka

Ginijev koeficijent nejednakosti (Gini index) spada u relativne mjere koncentracije, a služi za prikazivanje dohodovnih nejednakosti. Niži koeficijent označava ravnomjerniju raspodjelu, i obrnuto. Pri tome koeficijent 0 predstavlja potpunu dohodovnu jednakost, a koeficijent 1 potpunu dohodovnu nejednakost.

Grafikon 24. prikazuje Ginijev koeficijent nejednakosti u Čileu, i to u razdoblju od 1990. do 2019. godine. Iz grafičkog prikaza vidljiv je trend smanjenja koeficijenta, odnosno smanjenja dohodovne nejednakosti. Provedba neoliberalnih reformi u Čileu dovodi do izraženije nejednakost početkom devedesetih godina. Međutim, također je vidljiv trend smanjenja Ginijevog koeficijenta, koji prema posljednjim podacima iznosi 46,6.

Grafikon 24. Ginijev koeficijent nejednakosti u Čileu, 1990. - 2018.

Izvor: Svjetska banaka (2019u)

Dakle, iako su pokazatelji ekonomskog rasta uvjerljivo na strani Čilea, Ginijev koeficijent ukazuje na dohodovnu nejednakost u toj zemlji. U svjetskim razmjerima Južna Amerika predstavlja kontinent s najviše naglašenim dohodovnim nejednakostima, međutim Čile je dobar primjer zemlje koja prednjači u smanjenju istih.

5. ZAKLJUČAK

Analizom povijesnih događaja na području Čilea potvrđuje se visoka dinamičnost ekonomskih procesa, te važnost implementacije odgovarajućih mjera u svrhu postizanja pozitivnih ekonomskih pomaka. Iako je vojni režim gušio demokratska prava, ekonomska politika nije postala talac diktature. Pod cijenu socijalnih nemira i rasta nezaposlenosti, provedene su reforme koje predstavljaju temelj ovog južnoameričkog čuda.

Analiza ekonomskih pokazatelja ukazala je da stabilizacija, privatizacija i liberalizacija prvotno nisu rezultirali željenim rezultatima, no programom jačanja domaćeg tržišta, te održavanje stabilnosti tečaja, supstitucijom uvoza i diversifikacijom izvoza, Čile je stvorio čvrst temelj dugoročnog rasta.

Isto tako, integracija gospodarstva u međunarodno tržište je vrlo naglašena, potvrđuju to i podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni, no takav proces nije se odvijao trenutno. Čile je rekao da globalizaciji, no tek onda kad je njemu to odgovaralo.

Posljednjih petnaestak godina ekonomskog razvoja obje zemlje obilježeno je globalnom krizom, i mjerama koje su nositelji ekonomske politike proveli. Unatoč ekonomskom rastu, ograničena je fiskalna potrošnja zbog deficita koji dovodi do rasta državnog duga. Inflacija se održava na stabilnim razinama, kao i devizni tečaj. Trenutno niske cijene glavnih izvoznih proizvoda usporile su gospodarstvo, no odgovorna ekonomska politika i stabilna domaća potražnja garancija su makroekonomske stabilnosti ove zemlje.

POPIS LITERATURE

1. Angell, A.: The transition to Democracy in Chile, Parliamentary Affairs, Volume 46, Issue 4, October 1993, 563–578
2. Barton, J.R.: The legacy of Popular Unity: Chile 1973-2003: The Chilean road to socialism
3. De Shazo P.: Urban Workers and Labor Unions in Chile, 1902–1927, Madison University of Wisconsin Press, 1983.
4. Dornbusch, R., Edwards, S.: Reform, Recovery and Growth, The University of Chicago Press, Ltd., London, 1995.
5. Fernandez Jilberto, A.E.: Neo-liberalization of industrial relations: the case of Chile, 2004.
6. French Davies, R.: Economic Reforms in Chile - 2nd ed. , Palgrave Macmillan, New York, 2010.
7. Parlov Una, N., Sičaja Ž.: Analiza tržišta Republike Čile, Hrvatska gospodarska komora, 2018.
8. Polić Bobić, M.: Rađanje hispanskoameričkog svijeta, Naklada Ljevak, Zagreb, 2007.
9. Proleksis enciklopedija , 2019. Dostupno na: <https://proleksis.lzmk.hr/16520/>
10. Taylor M.: Neoliberalism and Social Transformation in Chile, Pluto Press, London, 2006.
11. The Harold Blakemore Latin American Archive, 1991.

Internet izvori:

1. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13389>
2. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Čile#Povijest>

POPIS GRAFOVA

Grafikon 1. Stanovništvo Republike Čile.....	str.7
Grafikon 2. Dobno-spolna struktura Republike Čile u 2018. godini.....	str.9
Grafikon 3. Sektorska kompozicija BDP-a Čilea, 2008. – 2018.....	str.13
Grafikon 4. Kretanje čileanskog BDP-a per capita, 1890.- 1990.....	str.16
Grafikon 5. Odabrani ekonomski pokazatelji Čilea, 1964-1970.....	str.19
Grafikon 6. Izdaci za socijalne programe 1965. – 1973. godine.....	str.20
Grafikon 7. Kretanje vanjskotrgovinske bilance Čilea, 1980.-1992.godine	str.26
Grafikon 8. Stopa nezaposlenosti.....	str.29
Grafikon 9. Bruto domaći proizvod.....	str.29
Grafikon 10. BDP po glavi stanovnika.....	str.30
Grafikon 11. BDP po kupovnoj moći.....	str.30
Grafikon 12. Udio investicija u BDP-u.....	str.31
Grafikon 13. Bruto domaća štednja.....	str.31
Grafikon 14. Prosječna inflacija indeksa potrošačkih cijena (CPI).....	str.32
Grafikon 15. Godišnja stopa rasta uvoza roba I usluga	str.32
Grafikon 16. Promjena u volumenu izvoza dobara i usluga.....	str.33
Grafikon 17. Bruto domaći proizvod Republike Čile, 1970-2018.....	str.34
Grafikon 18. Kretanje BDP-a per capita 1960-2019.....	str.35
Grafikon 19. Stopa nezaposlenosti Čilea (ILO procjena), 1990. – 2019. godine.....	str.37
Grafikon 20. Kretanje inflacije u periodu od 1971.-2019.godine.....	str.38
Grafikon 21. Direktna strana ulaganja.....	str.39
Grafikon 22. Vanjskotrgovinska razmjena dobara i usluga Čilea, 1969.-2018.....	str.40
Grafikon 23. Utjecaj vanjskotrgovinske bilance na državni dug Čilea,1994.–2018.....	str.41
Grafikon 24. Ginijev koeficijent nejednakosti u Čileu, 1990. - 2018.....	str.42